

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra Pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití volného času

-

různé pohledy žáků I. a II. stupně základní školy

Vypracovala: Bc. Zdeňka Křikavová
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Jindřichově Hradci _____

Poděkování

Své poděkování bych ráda věnovala panu Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. především za cenné rady, odborné vedení a metodickou pomoc při zpracování bakalářské práce. Poděkování věnuji všem pedagogickým pracovníkům, kteří mi pomohli při výzkumném šetření. Také děkuji své rodině za obrovskou podporu, trpělivost a pochopení.

Anotace

Práce se zabývá volným časem pro děti školního věku. V teoretické části se čtenář může stručně seznámit s vývojem dítěte, s patologickými jevy a jejich prevencí, s vymezením pojmů souvisejících s volným časem. V praktické části bude proveden výzkum v základních školách v Jindřichově Hradci a cílem bude zjistit rozdílné nahlížení žáků prvního a druhého stupně. Bude použita metoda dotazníkového šetření, kde cílem bude zjistit informace: jak děti využívají svůj volný čas, jaké možnosti žáci mají a jak jsou svými rodiči motivováni. V samém závěru bude uskutečněno srovnání názorů současných žáků a již dospělých lidí.

Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, školní třída, prevence sociálně patologických jevů

Bibliografický odkaz na BP:

KŘIKAVOVÁ, Zdeňka. *Využití volného času - různé pohledy žáků I. a II. stupně základní školy*. České Budějovice, 2015. 63 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Abstract

The thesis deals with the free time of schoolchildren. In the theoretical part, the reader can be briefly acquainted with the child development, pathological phenomena and their prevention, with the definition of terms related to the free time. In the practical part, it will be conducted the research in primary schools in Jindřichův Hradec and the aim will be to determine the differences in views of pupils in the primary and lower secondary school. It will be used the method of questionnaire survey, in which the aim will be to determine following information: how children spend their leisure time, what options pupils have and how they are motivated by their parents. In the end, it will be carried out the comparison between opinions of current pupils and adult persons.

Keywords: free time, leisure activities, school collective, prevention of socially pathological phenomena

Bibliographical reference:

KŘIKAVOVÁ, Zdeňka. *Leisure activities - opinions of pupils in primary and lower secondary school*. České Budějovice, 2015. 63 p. Bachelor's thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Education and Psychology. Thesis supervisor Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Obsah

Úvod	8
1. Teoretická část	10
1.1. Vývoj dítěte – školní věk.....	10
1.1.1. Vývoj poznávacích procesů	12
1.1.2. Vývoj jazykových kompetencí	13
1.1.3. Emoční vývoj	13
1.1.4. Vývoj autoregulačních mechanismů	14
1.1.5. Socializace	14
1.1.6. Vývoj dětské osobnosti a sebepojetí	14
1.2. Školní třída a rizikové chování žáků.....	16
1.2.1. Školní třída jako sociální prostředí.....	16
1.2.2. Sociální patologie	17
1.2.3. Sociálně patologické jevy a prevence	18
1.2.4. Volnočasové aktivity jako prevence sociálně patologických jevů.....	19
1.3. Problematika volného času žáků základních škol.....	20
1.3.1. Vymezení základních pojmů.....	20
1.3.2. Prostředí.....	21
1.3.3. Účastníci	22
1.3.4. Rysy a tendence výchovného zhodnocování volného času	23
1.3.5. Mimoškolní aktivity	24
1.3.6. Problémy volného času dětí v naší společnosti	26
2. Praktická část	27
2.1. Cíle práce, výzkumné otázky a metodologie výzkumu.....	27
2.1.1. Výzkumné předpoklady.....	28

2.2.	Vymezení výzkumného prostředí a vzorku respondentů.....	29
2.2.1.	Město Jindřichův Hradec.....	29
2.2.2.	Základní školy v Jindřichově Hradci.....	29
2.2.3.	Struktura respondentů.....	32
2.3.	Prezentace dílčích výsledků výzkumu	37
2.3.1.	Dotazníkové šetření zaměřené na žáky základních škol	37
2.3.2.	Dotazníkové šetření zaměřené na dospělé respondenty	44
2.4.	Závěry praktické části	47
3.	Závěr.....	51
	Seznam zdrojů.....	53
	Seznam grafů.....	55
	Seznam tabulek	56
	Seznam příloh.....	56

Úvod

Tak jako několik generací před námi i my jsme byli dětmi a prošli jsme si jednotlivými fázemi vývoje. Byli jsme vychováváni svými rodiči a využívali jsme možnosti okolí k trávení volného času. Nemůžeme však zcela porovnávat výchovu tehdy a nyní. Mění se názor na vývoj dětí, více se zkoumá vývoj a chování dětského jedince a stále přibývají nové studie a informace. Každá generace žila a žije v jiném zázemí a ekonomickém prostředí.

Často kolem sebe slycháváme: „*Nebudu dělat ty samé chyby jako moji rodiče. Rozhodně toto dělat nebudu. Tohle by si moje děti nedovolily. My jsme takový komfort neměli. Vy se máte lépe, máte daleko větší výběr ve všem. Máte možnost volby, prostě to máte jednodušší.*“ A mohla bych dále pokračovat větami z obou stran. Ale opravdu spěje svět pouze k lepšímu? Opravdu veškeré změny vedou ke zdárnému vývoji jedince? Opravdu v té změti několika možností najdeme tu nejlepší, nebo aspoň zlatou střední cestu, nebo jsme přehlceni tolika možnostmi, studiemi, informacemi a zákazy, že se může ukázat, že to jednodušší nemáme?

Kde nastává chyba? Dříve si děti svých rodičů více vážily. A nejenom jich, ale i věci, života. Dříve občané prahli po větší svobodě, dnes jí má každý tolik, že neví, jak s ní plnohodnotně naložit. K jakému konci toto spěje? Dnešní dítě umí obsluhovat počítač a jiné elektronické spotřebiče, nemá však problém vlastnímu rodiči nadávat, poslat jej *někam*, mít vše, oč si řekne takovým způsobem, že se nestačíme divit. Nedávno jsem v jednom nápravném zařízení slyšela od sociálních pracovníků, jak dítě, aby získalo to, co chce, vydírá rodiče, že zavolá na linku pomoci a udá jej za týrání, pokud mu danou věc nekoupí.

Dalším úskalím je čas. Rodič, aby poskytl svému dítěti vše, co sám v dětství neměl, hodně pracuje, aby vydělal dostatek peněz na chod domácnosti a ještě navíc na další konzumní produkty. Stále více času tráví dospělý člověk v práci, ale kolik času věnuje svému dítěti, které ho tolik potřebuje. Můžeme se pak sami divit, v co děti vyrostou? Nastává tedy otázka, nemají děti příliš mnoho volnosti, která jim spíše škodí, než aby je

motivovala, jsou dostatečně zralé, aby pochopily vše, co po nich chceme? Domnívám se, že ne. Stále více dáváme dětem větší břemeno, než by bylo nutné.

Co děti dělají ve svém volném čase? Chodí si hrát ven s ostatními kamarády? Tráví svůj čas s rodiči? Chodí do nějakého kroužku? Čtou si knihu? Nebo jsou více na počítači nebo tabletu a hrají hry, chatují, popř. brouzdají po internetu? K čemu všemu slouží správně využitý volný čas? Opravdu je to pouze k zaplnění prázdného prostoru, nebo jde o hlubší význam, jako je například prevence sociálně patologických jevů a vývoj osobnosti?

Není všechno černobílé. Vyjmenovala jsem zde situace, které mohou být již hodně vygradované, ale objevují se stále častěji. A kde je jádro problému? Tráví rodiče se svými dětmi dostatek času, aby jim šli správným příkladem?

Volný čas dítěte a jeho smysluplné využití má velký vliv na to, jak se chová k ostatním, jakou má fantazii, jak velkou slovní zásobou mluví, jaké má sebevědomí a úctu k rodičům. Když se dětem budeme správně věnovat, minimalizujeme výše zmíněné nebezpečí, děti budou vyrovnanější a klidnější. Proto jsem se rozhodla zjistit, jak svůj volný čas vnímají děti základní školy na prvním a druhém stupni ve městě Jindřichův Hradec. Jaké jsou jejich různé pohledy a jak jej využívají. S ohledem na vývoj doby pro zajímavost porovnáám využití volného času dnešních školáků a dospělých lidí v jejich dětském věku. Můžeme následně zjistit, jaké byly možnosti tehdy a teď.

Dílním cílem práce je zjistit, jak se zájmové aktivity finančně podílí na rozpočtu rodiny.

1. Teoretická část

V teoretické části bych ráda stručně seznámila čtenáře s vývojem dítěte školního věku. Jelikož se práce zabývá žáky prvního a druhé stupně základní školy, zmíním i mikroprostředí školní třída a charakteristiky hlavních účastníků. Řekneme si definici volného času, čím se zabývá pedagogika volného času a volnočasové aktivity jako jednou možností prevence sociálně patologických jevů. Vysvětlíme si funkce, cíle a podmínky výchovy ve volném čase. V poslední části zjistíme problémy volného času dětí v naší společnosti.

1.1. Vývoj dítěte – školní věk

Vstup do školy pro dítě znamená další velký krok v životě. Ještě než nastane první školní den, je dítě připravováno rodiči, v mateřské škole a bližším okolím. Budoucí školák prochází rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, kdy získává novou společenskou roli, stane se z něj školák. Dítě by si mělo uvědomovat, že se něco podstatného změnilo. Škola ovlivňuje dítě z několika hledisek: rozvoj dětské osobnosti, projev sebehodnocení, rozvoj myšlení a samotné vzdělávání. (Vágnerová, 2008, s. 236)

Školní věk se rozděluje do třech dílčích fází:

- ✓ Raný školní věk: od nástupu do školy, tj. přibližně od 6-7 let do 8-9 let
- ✓ Střední školní věk: 8-9 let do 11-12 let, do doby než dítě přejde na druhý stupeň
- ✓ Starší školní věk: období druhého stupně základní školy, do konce povinné školní docházky, tj. přibližně do 15 let

Tabulka č. 1: Školní zralost dítěte

Zralost	Projevy
tělesná	posuzování výšky a hmotnosti dětí
kognitivní	chápat svět více realisticky být méně závislé na svých okamžitých přáních a potřebách umět rozlišení části a celku
emoční, motivační a sociální	schopnost dostatečně koncentrovat pozornost do jisté míry umět ovládat svou emotivitu práce ve skupině spolužáků vzdát se svých přání a potřeb ve prospěch společně prováděných úkolů být méně závislé na rodině řídít se pravidly, která se od jeho postavení očekávají

Zdroj: Vágnerová, 2008

Společnost očekává od dítěte, že potvrdí své předpoklady, kompetence, bude pilně pracovat a také plnit povinnosti. Obrovský vliv na dítě má první paní učitelka, která v očích dítěte ví všechno. Dítě, pokud je správně motivováno, se snaží a je plné píce. Školní věk není důležitý pouze k získávání nových informací a vědomostí, ale také k začleňování do širší společnosti a vytváření si horizontálního společenství. (Vágnerová, 2008, s. 237)

Vágnerová ve své knize zmínila výroky ostatních: „*Střední školní věk neobsahuje žádný významný mezník, biologický ani sociální. Matějček 1994 jej charakterizuje jako dobu vyrovnané konsolidace. Erikson 1963 mluví zase o fázi citové vyrovnanosti, Freud 1991 jej označil jako fáze latence, tj. klidového stavu.*“ (Vágnerová, 2008, s. 237) Dítě se plynule rozvíjí díky tlaku, které na něj škola vyvíjí, tj. nutné pro budoucí proměnu – období dospívání. (Vágnerová, 2008, s. 237)

1.1.1. Vývoj poznávacích procesů

Důležitým rozvojem pro školní práci je vidění na blízko, z čehož vyplývá snadnější vnímání detailů. Děti před nástupem do školy vidí spíše na větší vzdálenost. Ve škole se učí koncentrovat právě na detaily. Pro školáka je to z počátku velice náročné a namáhavé, je proto třeba jej dostatečně motivovat.

Děti mezi 5. a 7. rokem života se nejprve naučí diferencovat vertikální polohu, což znamená, že vnímají rozdíl nahoře-dole. Posléze vnímají diferenciaci horizontální, což potvrzuje vnímání polohy pravo-levé. Tato schopnost je obtížnější, jelikož závisí na vývoji pravé mozkové hemisféry.

Školsky zralé dítě začíná lépe rozlišovat skoro stejné obrázky a písmena, poznává různé detaily, tvar a počet. Také dovede posoudit celek jako soubor detailů, mezi kterými existují vztahy. Z toho vyplývá, že vytváří vizuální analýzy a syntézy.

Sluchové vnímání se vyvíjí také mezi 5. a 7. rokem. Rozvoj fonemického sluchu podporují každodenní zkušenosti dítěte. Ty věnují patřičnou pozornost mluvené řeči, kterou denně slyší, jelikož potřebují porozumět ostatním lidem. Zlepšení fonologické rozdílnosti probíhá na počátku školní docházky.

Mladší školáci projevují rozvoj svého myšlení použitím strategie uvažování, která má základy logiky. Schopnosti decentrace, konzervace a reverzibility jsou významnou charakteristikou konkrétního logického myšlení. Na základě decentrace dítě posuzuje skutečnost dle více hledisek a bere v potaz různé souvislosti a vztahy. Konzervace znamená trvalost určitých objektů, znaků, popř. vlastností množin. Dítě si začíná uvědomovat, že objekty a situace, které se mohou v různých případech jevit odlišně, jsou stále ty samé objekty. Reverzibilita znamená vratnost a je důležitou složkou proměnlivosti. Žáci již nechápou změnu situace jako konečnou a neměnnou. Naopak si uvědomují možnost navrácení původního stavu.

Žáci v raném školním věku vnímají čas k sobě samému a k určitému dění zároveň. Důležitým znakem, kterému děti rozumí, je časová nevratnost. Rozlišují délku trvání určitého dění a učí se porozumět hodinám. Mladší žáci nedokážou správně odhadnout dobu, za kterou se naučí nové učivo, zde je důležitý vliv dospělé osoby.

Do školy přicházejí děti s již vytvořenou určitou představou o číselném pojmu. Uvědomují si, že číslo označuje určitý počet a postupně chápou logiku číselné řady.

Dítě chápe dané informace určitým způsobem, v kterém je plně odrážena úroveň jeho myšlení. Dítě získává schopnost brát více poznatků a informací zároveň, následně je rozdělit a nevýznamné eliminovat. Tato dovednost se projevuje například skrze určitý příběh. Dítě postupně začíná využívat různé strategie při výběru informací a jejich následném zpracování.

K lepšímu zapamatování a uchování informací slouží paměťové strategie. Úzce souvisí s vývojem myšlení a způsobem uvažování. Dítě využívá tři varianty strategie: opakování, uspořádání informací a vybavování. Mladší žáci se převážně učí mechanicky, oproti dětem středního školního věku, kteří již více využívají schopnost zapamatování a vybavování. (Vágnerová, 2008, s. 238-259)

1.1.2. Vývoj jazykových kompetencí

Aby dítě mohlo jít do první třídy, musí být schopné popsat běžné věci a porozumět sdělení jiné osoby. S nástupem do školy se jazykové kompetence dále rozvíjejí na úrovni sémantické (rozsah a kvalita slovní zásoby, změna způsobu vyjadřování, chápání rozdílnosti, podobnosti a totožnosti významu jednotlivých slov, určování základu slova aj.) a syntaktické (porozumění a znalost gramatických pravidel). (Vágnerová, 2008, s. 260-261)

1.1.3. Emoční vývoj

Na základě zralosti centrální nervové soustavy prochází žáci změnou celkové reaktivity, odolnosti vůči zátěži a také zvýšením emoční stability. Žáci začínají chápat emoční prožitky a dávají jim určitý smysl. Emoční komunikace zahrnující empatii, sdílení, poskytnutí sociální opory a pochopení konfliktů je proces přijímání a vysílání signálů. Nedorozumění mezi vrstevníky vzniká na základě jiného myšlení a odlišného zpracování situace. (Vágnerová, 2008, s. 261-264)

1.1.4. Vývoj autoregulačních mechanismů

Mladí školáci ještě nenesou plnou zodpovědnost a nemají úplnou sebekontrolu v jednotlivých činech. Proto je zapotřebí na žáky mladšího a středního věku dohlížet při učení. Teprve postupem času žáci projevují změnu postoje k překážkám a dokážou se přejít momentální uspokojení ku prospěchu hodnotnějšího cíle. (Vágnerová, 2008, s. 264-265)

1.1.5. Socializace

Vstup do školy je důležitý ze socializačního hlediska. Dítě se dostává do prostředí, které jej ovlivňuje, odklání se od výlučného vlivu rodiny a naopak se podřizuje instituci, která má své hodnoty a normy. *„Školní věk je další fází přípravy na život ve společnosti, resp. její zaměřenější variantou, která může být ze sociálního hlediska rozhodující.“* (Vágnerová, 2008, s. 266)

Dítě rozvíjí vztahy s různými lidmi mimo rodinu. Identita dítěte je utvářena sociálním prostředím, resp. příslušností k sociální skupině (rodina, vrstevníci, určitá instituce). Nástupem do školy dochází ke změnám v dětském pokoji, zpravidla dochází k reorganizaci místa a nábytku. Tím dává najevo celá rodina, že chápe změnu sociální role, do které se čerstvý žák dostává. Domov stále musí utvářet pocit bezpečí a jistoty, kam se dítě bude denně vracet. Naopak škola je novým prostředím, z pohledu dětských očí velké a rozsáhlé. Žák zde nachází jasnou strukturu, místa, která jsou přístupná všem dětem (chodba), nebo jen určité skupině dětí (třída), dále pak místa s úplným zákazem volného vstupu (ředitelna, sborovna). Teritorium kontaktu s vrstevníky se nachází na různých místech, kde se děti mohou setkávat, jako např. škola, především třída, místa určená pro aktivity (hřiště). (Vágnerová, 2008, s. 266-268)

1.1.6. Vývoj dětské osobnosti a sebepojetí

Subjektivní obraz osobnosti dítěte znamená, kým se dítě cítí být a za koho se považuje. Tato představa je důležitým faktorem pro rozvoj sebepojetí. Sebepojetí vychází ze zkušenosti dítěte samotného. Mladý školák o sobě může říci, že je chytrý. Tuto

představu o sobě získal např. nárazovou dobrou známkou z písemky. Z toho vyplývá, že dětské hodnocení je zatím nepřesné a ovlivňováno aktuální skutečností.

Součástí sebepojetí je výkon. Dítě v mateřské škole se spokojilo s určitým úkonem, který představoval splnění cíle. Naopak školák usiluje, aby úkol byl udělán dobře. Již na sebe pohlíží kritičtěji. Součástí myšlení a chování jsou pílě, snaživost a kritičtější hodnocení. Odlišnost a typické vlastnosti si již dítě středního školního věku uvědomuje. Je si vědom stálosti své osobnosti a sebehodnocení je stabilnější. A také si uvědomuje jedinečnost své podstaty, své typické znaky, svůj vzhled a vlastní pocity.

Zásadní rozdíl začíná v uvědomování si svého a opačného pohlaví. Mladší školáci si uvědomují stálost situace, ale postupně mění své názory. Děti středního školního věku již více diferencují jednotlivá pohlaví. V souvislosti vzniká vyšší tolerance. Na utváření se též podílí rodina, vrstevnické skupiny a škola.

Vliv rodiny spočívá v poskytování vzorů, otec svému synovi jde příkladem, naopak jsou na syna kladeny představy a očekávání. V případě, že syn není schopen naplnit představy, může dojít k narušení vztahu. Rodiče navzájem doplňují názory dítěte. Nevýhoda pro obě pohlaví dětí nastává, když v rodině chybí zastoupení jednoho z rodičů.

V mladším a středním školním věku se chápání rozdílnosti pohlaví stále více rozlišuje. Ve školních třídách vznikají skupiny dětí stejného pohlaví a negativním způsobem, tj. odmítáním navázání kontaktu s druhým pohlavím.

Škola ovlivňuje pohlaví svým očekáváním: od chlapců očekává menší přizpůsobivost, impulzivitu a menší zájem o výuku, naopak u dívek větší konformitu, poslušnost, svědomitost a spolehlivost. (Vágnerová, 2008, s. 305-315)

1.2. Školní třída a rizikové chování žáků

1.2.1. Školní třída jako sociální prostředí

Školní třída patří mezi základní sociální a organizační jednotky školy. Jedná se o ucelenou, relativně ohraničenou skupinu žáků, se kterými učitel pracuje a vyučuje je. Naopak se nejedná o celek, který vznikl nahodile, jeho vznik je do jisté míry institucionální.

Třídy se dají označit pojmem věkově homogenní. Z řady dalších hledisek jsou však důležitější vlastnosti třídy označovány za heterogenní. Ve třídě jsou zastoupeny obě pohlaví, dále pak podobnost v kognitivních, motivačních a osobnostních předpokladech a socioekonomickém zázemí.

Jelikož je třída místo, kde musí fungovat několik desítek dětí a pár učitelů, má také formální a neformální řád. Formální řád je psané, ale i nepsané slovo. Lze sem zařadit předpisy a nařízení zákonné a podzákonné úrovně, školní a třídní řád, rozvrh hodin a třídní funkce. Do úplného konce a dokonalé souhře vše dokresluje a zpřesňuje učitel. Neformální řád vzniká spontánně a neuvědoměle při vytváření sociálních vztahů, zvyklostí aj. Tento řád je v čase proměnlivý, přizpůsobuje se vývoji dětí a tvrdě brání celek proti pokusu o jeho rozbití zvenčí.

Někteří žáci se ve třídě mohou cítit dobře, jiní špatně, nejistě, nebo v napětí, naopak volně, s obavami aj. Takové pocity nastávají vždy a jsou ovlivněny individuálním zastoupením dětí. To vše tvoří sociální klima třídy, kdy vzniká prolnutí jedinců a skupinový jev.

Jako u jiných sociálních skupin i jedinců i zde třída prochází fázemi, zpravidla třemi: počáteční, střední a závěrečná. Počáteční fáze trvá maximálně do jednoho roku. Jednotlivci postupně vytváří skupinu s relativně stabilní strukturou. Již v této fázi se vytváří neformální řád a vzniká hierarchické zastoupení. Ve střední fázi dochází hlavně ke stabilizaci struktury a řádu. Závěrečná fáze je před rozchodem žáků, před ukončením školy. Jedná se zpravidla o jeden rok před koncem. Fáze je ovlivněna i dalším postupem žáka, o jak významný konec jde. Lze zde pozorovat jak zpevnování struktury, tak naopak rozrušování.

Do základních kategorií struktury se řadí pořadí žáků, vůdce třídy, skupiny ve třídě a třídní učitel.

Pořadí žáků je utvářeno několika vlivy: na základě výsledků výuky, aktivita při výuce, charisma dítěte, vzhled, vybavení. Vzorný žák je na prvním místě, naopak na posledním je žák líný a hloupý, „černá ovce“ třídy.

Vůdce třídy může být též formální a neformální. V prvním případě se jedná o žáka, kterého vybrala škola, popř. učitel k reprezentaci školy na základě důvěryhodnosti, znalostí a inteligence. Naopak neformální vůdce je zvolen spolužáky například i tím, jak dovede odporovat formálnímu řádu nebo ovládnout slabší jedince.

Formální skupiny ve třídě jsou zakládány za účelem skupinového učení, tvorby projektu. Neformální skupiny naopak vznikají díky vzájemným sympatiím a společným koníčkům. Referenční skupiny mají silný vliv na jedince, jsou velice lákavé a jedinec se uchází o členství.

Třídní učitel by měl zvládat obě roviny, formální i neformální. Formálně je zde přiřazen školou a řádem školy, naproti tomu, pokud nezapadne do třídy, nemůže dostatečně poznat její neformální řád. (Dvořáček, 1999, s. 113-123)

1.2.2. Sociální patologie

Při vyslovení pojmu sociální patologie mluvíme o souhrnném označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Několik vědních disciplín pomáhá při studiu těchto jevů: sociologie, psychologie, medicína, etopedie aj. Sociální patologii lze rozumět jako jedno z odvětví sociologie. První, kdo tuto skutečnost takto pojmenoval, byl Herbert Spencer.

Sociální patologie bývá zaměňována pojmem sociální deviací. Je třeba však oba pojmy rozlišovat. Deviantní chování není vždy patologické, zatímco patologické jevy jsou pro společnost vždy negativní. Deviantní chování, nebo-li odchylka od normy, může být například absolutní sluch (v pozitivním smyslu pojmu) nebo alkoholismus (v negativním smyslu).

Norma je všeobecně závazné pravidlo na určité společenské chování (společenské zvyky,..). (Fischer, Škoda, 2009, s. 13-19)

1.2.3. Sociálně patologické jevy a prevence

„Deviantní a patologické jednání vzniká ve vztahu ke společnosti. Souvislost jeho vzniku se společenskými faktory je zřejmá. Je zde však také otázka osobnosti jeho nositele. Sociálně patologické chování je ve skutečnosti důsledkem působení řady různých biopsychosociálních faktorů. Ty působí v inkriminovaném čase ve vzájemné interakci. Příčiny vzniku sociálně patologických jevů můžeme proto označit za multifaktoriální.“
(Fischer, Škoda, 2009, s. 27-28)

Sociálně patologické jevy jsou vymezeny následně: záškoláctví, delikvence, užívání návykových látek, hráčství, rasismus, xenofobie, kriminalita, šikana, poruchy příjmu potravy, náboženského extremismu aj.

Skupina dětí, u nichž je riziko k sociálně patologické chování:

- děti bez zájmu
- děti, které sice navštěvují některé organizované zájmové činnosti, většinou na přání rodičů, ale neztotožňují se s nimi

Jako primární prevenci proti sociálně patologickým jevům můžeme označit veškeré aktivity a činy, které upevňují postoje a chování jedinců takovým způsobem, aby nevznikaly nežádoucí projevy. Do základních principů strategie prevence u dětí a mládeže v pedagogickém působení patří výchova ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a zachování si integrity osobnosti.

Dále můžeme poskytnout sekundární a terciární prevenci. Sekundární prevence nastává v době, kdy se již problém objevil a naším cílem je jej omezit, potlačit, posunout věkovou hranici, atd. Pořádají se různé účelně promyšlené akce (přednáška ve školách proti drogám). Terciární prevence vzniká, pokud se delikt stává nezvladatelným, např. alkoholismus. Zařizují se léčebná zařízení a probíhají zde individuální léčebné pobyty, založení skupin (anonymní alkoholová poradna).

Prevenzi můžeme rozdělit do dvou skupin – specifická a nespecifická. V obou případech je vhodné dodržovat několik následujících zásad: komplexnost a kombinace, kontinuita a systematičnost působení, cílenost a adekvátnost, pozitivní orientace a důraz na interakci a aktivní zapojení. Dle již zmíněné publikace patří do nespecifické primární prevence všechny aktivity podporující zdravý životní styl, osvojení si pozitivní sociální chování, a to smysluplným využitím volného času. To jsou například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity směřující k dodržování společenských pravidel, k odpovědnosti za svou osobu, k zdravému rozvoji osobnosti. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011. s. 193-197)

1.2.4. Volnočasové aktivity jako prevence sociálně patologických jevů

Každý člověk se účastní během života různých volnočasových aktivit, nabývá zde nových praktických zkušeností a v některých situacích se učí i novým teoretickým informacím. Aktivity volného času se stále více stávají významnou životní součástí. Ovlivňuje rozvoj osobnosti člověka každého věku, sociální začlenění, individuální předpoklady nebo životní ambice. Proto volnočasové aktivity dětí a mládeže stále více upozorňují na svou mimořádnost – dlouhodobá perspektiva života a výchovy, způsob i šance na rozvoj a seberealizace. Dítě poznává, jak smysluplně využít svůj volný čas. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011. s. 195-200)

1.3. Problematika volného času žáků základních škol

1.3.1. Vymezení základních pojmů

Čas je základní jednotka, skrze níž probíhá lidský život. V průběhu člověk prochází pozitivními, ale také negativními podmínkami a vlivy, které jej ovlivňují a utváří, brzdí či znemožňují. Lidský čas je omezený, a proto je v našem nejlepší zájmu jej zhodnotit co nejlépe aktivním jednáním.

Volný čas je čas, kdy se člověk nevěnuje práci, popř. škole. Nepatří sem ani vázaný čas, do kterého se zahrnuje naplnění biofyzilogických potřeb, jako jsou spánek, jídlo, hygiena, chod domácnosti, péče o děti, čas strávený při dojíždění za prací a do školy. Volný čas vzniká právě po splnění všech výše zmíněných potřeb a povinností. Volný čas podporuje utvářet osobnost, sebevědomí, vytváří mnohdy nové sociální vztahy, zahrnuje zábavu, ale také odpočinek.

Volný čas je tvořen třemi částmi: obsah, vztah a prostředí. Záleží na tom, co se dělá a dítě se může učit novým věcem a sociální dovednosti, vznikají nové společenské vztahy a navštěvuje se tělocvična, příroda aj.

Volný čas lze také definovat jako:

- časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností
- volný čas v negativním pojetí – čas zbývající po splnění rozmanitých povinností
- volný čas v pozitivním pojetí – čas nezávislého a svobodného rozhodování pro činnosti
- čas, se kterým člověk může nakládat dle svého uvážení a na základě svých zájmů
- opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil
- čas, ve kterém se můžeme věnovat činnostem, které máme rádi, baví nás, přináší radost a uvolnění.

Povolný čas se nachází na hranici povinného a vázaného času (kutilství, zahrádkářství, vyšívání).

Systém aktivit a institucí volného času je chápán jako součást sociální struktury. Charakterizuje ho uplatnění diferenciačních faktorů (demografické, národnostní,

zdravotní, majetkové, třídní struktury účastníků) a skládá se z plurality aktérů, kteří jsou vedeni optimálně uspokojit své potřeby a zároveň respektují požadavky prostředí.

Věda o volném čase a pedagogika volného času tvoří ucelené poznání systému. Jedná se o relativně mladou oblast, která se rychle rozvíjí.

- Věda o volném čase se zabývá vznikem volného času, rozvojem jeho rozsahu a funkcí.
- Pedagogika volného času zkoumá pojetí a cíl, obsah a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, jenž tyto činnosti nabízejí.

Tyto vědy se stále zdokonalují. Děti ještě nejsou nakolik vyspělé, aby svůj volný čas plnohodnotně využily, proto je zapotřebí je vést, motivovat a jemnou formou vzdělávat.

Pedagogické zhodnocování volného času se rozvíjí jako specifická součást systému výchovy a vzdělávání. Pedagogika volného času tak dává východiska pro poznání a rozvoj jeho jednotlivých součástí: (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 10-15)

- prostřední, prostor, zařízení
- účastníci jako zájemce o volnočasové aktivity
- rysy a tendence výchovného zhodnocování, rozvíjení obsahu a metod činností
- jaká je současnost a výhled výchovného zhodnocování

1.3.2. Prostředí

Volný čas lze trávit na různých místech, přímo k tomu určených. Může se jednat o tělocvičnu, učebnu, klubovnu, hřiště nebo naopak park, příroda, ulice.

Přírodu lze využít všestranným způsobem a stává se stále častějším zdrojem a cílem pro volnočasové aktivity. Mohou být jednorázové či pravidelné, krátkodobé nebo dlouhodobé. V některých případech zůstává příroda neupravena, chodí se pěšky, plave se, v ostatních nastává daleko výraznější zásah, tvorba cyklostezek, střediska zimních sportů aj. Příroda nám neposkytuje pouze prostor, ale především nauku o sobě samé a chování k ní: ochrana před znečišťováním, péče o zachování a rozvoj, čištění

a budování záchranných stanic pro ohrožená volně žijící zvířata. Z tohoto důvodu jsou tvořeny několik projektů a organizací: Lesní pedagogika, Dny s Lesy ČR, Vyčistěme svět, Den Země, Zelená stezka – Zlatý list, Zachraňme studánky aj.

Druhou základní možností, kde vytvářet podmínky pro volnočasové aktivity je obec, město a region. Nemusí se ihned jednat pouze o místa přímo vytvořená na tyto činnosti, ale místa, která jsou pro volný čas používány (ulice, náměstí, parky). V některých případech jsou revitalizovány historické objekty, čtvrti, nebo jsou cíleně vytvořeny zahrady a parky, historická i rekreační zóny pro aktivní využití. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 16-27)

1.3.3. Účastníci

Účastníci mají základní úlohu ve výchovném zhodnocování volného času. Cílovou skupinou jsou děti a mládež. Dospělí působící na ně mají tři funkce:

1. s přihlédnutím k objektivním možnostem a potřebám dětí
2. sami jsou účastníky, organizátory či spoluhráči
3. dětem poskytují možnost se aktivně a všestranně zapojovat, podílet se a vytvářet.

Nejde však vždy o pouhé rutinní opakování dosavadních aktivit, ale především inspirují k dalšímu rozvoji, otevírají nové možnosti.

Děti a mladí lidé si své volnočasové aktivity pořádají sami nebo za doprovodu dospělých. Ti jsou činitelem strukturovaných a značně proměnlivých situací, musí umět citlivě reagovat na vývoj společnosti, požadavky výchovy a přání účastníků. Dospělí, kteří vedou podobné činnosti, se musí dostatečně připravovat, někdy i dlouhodobě, předem.

Faktory ovlivňující aktivity volného času:

- pohlaví, věk, individuální možnosti (fyzického typu)
- časnější vstup do zájmových aktivit
- nejbližší sociální zázemí
- motivace a zájem dětí

Jednotlivé role dospělého člověka: účastník, pracovník volného času, organizátor, vedoucí, vůdce, vychovatel.

Novodobější označení s konkrétní funkcí/specializací: (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 27-39)

- animátor – v procesu animace oduševňuje, oživuje a probouzí. Rozdělujeme dle obsahu činnosti, cílové skupiny, místa působení a funkčního zaměření.
- facilitátor – pomocník
- formateur – vychovávající, výchovný pracovník, školitel
- mediátor – prostředník, zprostředkovatel informací
- multiplikátor – násobitel, přenáší získané zkušenosti dalším pracovníkům volného času
- klient – osoba využívající sociální služby
- uživatel, zákazník, konzument služeb – opak pro termín animátor
- streetworker, sociální asistent – posláním je vyhledávací, doprovodná a mobilní sociální práce

1.3.4. Rysy a tendence výchovného zhodnocování volného času

Výrazně jsou uplatňovány následující tendence:

- tradiční a osvědčené aktivity se rozšiřují mezi další účastníky obou pohlaví, různého věku, sociálního začlenění a zájmů
- činnosti pronikají do nových oblastí poznávání přírody, společnosti a člověka
- různou mírou se inovují specializace obsahu, nároky na účastníky a možnosti jejich účasti
- mnohotvárné jsou také svým funkčním zaměřením – činnosti oddychové, zábavné, poznávací nebo rozvíjející

Volnočasové aktivity prostupují *jednotlivé fáze vývoje* dítěte i dospělého člověka. Pomáhají je rozvíjet, a stabilizovat, obohacovat i kultivovat, orientovat k pozitivním

cílům. Může se také jednat o získávání nových zkušeností v nepříjemných až stresujících situacích. (jednotlivé fáze vývoje jsou zmíněné v předchozí kapitole)

Zájmovost má obrovský význam pro účastníka a jeho zaujetí. Důležitým aspektem je právě zájem o aktivity. Bez zájmu by se člověk musel nutit a z kvalitně stráveného času by vznikla povinnost.

Volný čas je *prostorem rozvoje* jednotlivců a jejich skupin. V současné době se soustava činností rozvíjí *v demokratických podmínkách*. Spočívá v přístupech, které umožňují jejich širokou účast na aktivitách a současně přispívají k osvojování demokratických hodnot.

Východisky, předpoklady, rysy a tendencemi volného času jsou tyto skutečnosti:

- volný čas se rozšiřuje a proniká do různých oblastí života a výchovy mladých i dospělých
- jeho obsah a způsoby realizace se obohacují a diferencují
- výrazná je dynamika v individuální i celospolečenské dimenzi
- roste význam zájmovosti a zainteresovanosti o zvolenou aktivitu
- v průběhu volnočasových aktivit se rozvíjejí individuální předpoklady i sociální vztahy jednotlivců a jejich skupin
- rozšiřují se demokratické možnosti jejich účasti na volnočasových aktivitách

Společným jmenovatelem je *otevřenost*. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 39-51)

1.3.5. *Mimoškolní aktivity*

Souvislost mezi pojmy výchova a volný čas se dá vyjádřit třemi způsoby:

- Výchova pro volný čas/k volnému času – „... *zdůrazňuje cílové zaměření této oblasti výchovy. Podstatou je utváření, rozvíjení a kultivování schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času.*“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 69)

- *Výchova ve volném čase – „... bere v úvahu specifické podmínky výchovy. Je součástí výchovného působení v té části lidského života, o které může člověk relativně svobodně rozhodovat.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 69)*
- *Výchova volným časem – „... označuje aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy. Naznačuje obsahové a institucionální působení individuální, prostřednictvím zařízení, sdružení, médií apod.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 69)*

Dalším termínem je výchova mimo vyučování, která je vymežována 4 znaky:

1. probíhá mimo povinné vyučování
2. probíhá převážně ve volném čase
3. probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny
4. je institucionálně zajištěna (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 37)

Volný čas můžeme trávit individuálně nebo naopak organizovaně. Mimoškolní aktivity mohou zařizovat školy, rodiny a instituce s volnočasovou aktivitou (občanská sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné spolky, školní družiny, střediska pro volný čas – DDM, komerční organizace). Nyní lze najít i studijní obor Pedagogika volného času na vysokých školách.

Mimoškolní programy mohou zvýšit školní úspěch dětí. Jsou vhodné i z toho důvodu, že školy poslední dobou nemají dostatek finančních prostředků a musejí šetřit. Děti navštěvující podobné programy se zlepšují nejen v prospěchu, ale také především v začleňování se, v udržení pozornosti, ve vytváření sebedůvěry a dalších sociálních dovedností. Mimoškolní programy též podporují vztah mezi rodinou, školou a komunitou. (Hofbauer, 2010, s. 103-106)

1.3.6. *Problémy volného času dětí v naší společnosti*

V dnešní době je velice těžké dopřát dítěti vše, co by si rodič přál. Vzniká rozpor mezi potřebami dítěte a možnostmi rodiče. Na trhu je široká nabídka volnočasových aktivit, ale některé hluboce zasahují do finanční situace celé rodiny.

Samozřejmě jsou děti ovlivňovány navzájem, svým vybavením, kdo co umí, kdo jakou hru hraje, zda umí na počítači aj. V dnešní době, ve světě konzumního stylu, je velice obtížné motivovat děti správným směrem.

Rodiče dost často bojují o zásadní věc – v jejich měřítku a možnostech o normální chod rodiny. Nastávají dvě situace:

- rodič nepodporuje dítě ve volnočasových aktivitách, jelikož na ně nestačí finance, dítěti tak není umožněno rozvíjet se v kolektivu, hrát týmové hry, tvořit sebevědomí aj.
- rodič chodí do dvou a více prací, s dítětem se vidí krátkou dobu a není tedy čas na podporu ve způsobu trávení volného času.

V těchto případech pak dochází k emocionálnímu strádání a nárůstu deviantního chování.

Jedním z dalších problémů je, jaký důraz dnešní společnost klade na klasifikaci. Více je pohlíženo na školní prospěch a znalosti, místo aby se více podporoval i osobnostní a emocionální rozvoj dítěte. (Kaločová, 2012, s. 28-29)

2. Praktická část

2.1. Cíle práce, výzkumné otázky a metodologie výzkumu

Cílem praktické části je zjištění, jak vnímají svůj volný čas žáci. Hlavním výzkumným cílem jsou různé pohledy žáků prvního a druhého stupně základních škol v Jindřichově Hradci. Ráda bych zjistila, jaké žáci mají koníčky, zda navštěvují zájmové kroužky a v jaké míře se podílejí na výběru zájmových kroužků volnočasových aktivit.

Dílčím cílem práce je porovnání trávení volného času dnešních žáků s dnes již dospělými lidmi v jejich dětském věku.

Jelikož cíl práce je zaměřen na specifický okruh žáků, pro sběr co největšího možného množství dat použiji kvantitativní metodologii a techniku dotazníku. Jako velké pozitivum této metody shledávám anonymitu respondentů a s tím spojenou vyšší pravděpodobnost pravdivých odpovědí. Tato metoda je vhodně zvolená i z toho důvodu, že dotazník bude předán žákům ve třídách, tj. vícečetné rozmístění na jednom místě. Dalším kladem a zároveň rizikem je velkoplošné rozdání do jednotlivých tříd s částečným návratem, vznikne tak obsáhlý vzorek respondentů. Zároveň si dotazující však nikdy nemůže být jist, kolik vyplněných dotazníků se mu vrátí a z jakého vzorku respondentů v závěru bude moci vyhodnocovat výsledky.

Dotazník vytvořený pro respondenty základních škol je rozdělen do dvou částí: určující informace o respondentovi a zjišťující data vedoucí k cíli práce. Respondent odpovídá na 5 otázek o své osobě a 8 otázek vázané k obsahu volnočasových aktivit. Otázky jsou dvojího typu, otevřené a uzavřené. Jelikož dotazník budou vyplňovat i žáci prvního stupně, tedy mladí žáci, je důležitým faktorem jednoduchost českého jazyka. Není zde ani uveden informační text v úvodu. Při rozdávání budou žáci slovně informováni a požádáni o okamžité vyplnění. Pro získání informací byl vybrán měsíc červen 2015 z důvodu předpokladu již uzavřené klasifikace školního roku, více volného prostoru v hodinách.

I pro skupinu dospělých respondentů využiji kvantitativní metodu formou dotazníku. I zde dotazník obsahuje dvě části, informace o respondentovi a odpovědi vedoucí k dílčímu cíli.

2.1.1. Výzkumné předpoklady

Předpoklad č. 1: Žáci prvního stupně navštěvují více zájmových kroužků než žáci druhého stupně.

Předpoklad č. 2: Většina respondentů – žáků 1. stupně uvede, že zájmové kroužky, které navštěvují, se shodují s jejich koníčky

Předpoklad č. 3: Většina respondentů – žáků 2. stupně uvede, že zájmové kroužky, které navštěvují, se shodují s jejich koníčky.

Předpoklad č. 4: Všichni respondenti – žáci uvedou, že volný čas, který tráví s rodiči je pro ně pozitivní.

Předpoklad č. 5: Většina respondentů – žáků bude uvádět jiné prioritní zájmové aktivity, než respondenti z řad rodičů

2.2. Vymezení výzkumného prostředí a vzorku respondentů

2.2.1. Město Jindřichův Hradec

Město Jindřichův Hradec je malebné místo, kde člověk může nalézt téměř vše. K počátku roku 2014 mělo přes 21,5 tisíc obyvatel a rozkládalo se na 74,27 km². Nachází se na 15. poledníku, který se stává jedním z navštěvovaných míst. Obyvatel zde nalezne mnoho příležitostí, jak využít svůj volný čas. Jindřichův Hradec oplývá velkým počtem kulturních a historických památek. Mezi nejkrásnější dominantou města jistě patří třetí největší státní hrad a zámek v České republice. Dále je k dispozici městské kino a divadlo a mezi sportovní vyžití je na výběr plavecký bazén, sportovní hala a zimní stadion, fotbalové hřiště a tenisové kurty. Město dále podporuje cyklisty tvorbou a údržbou stezek. Nejnovějším místem, které bude otevřeno pro návštěvníky, bude rozhledna nedaleko za letištěm. Občané města, ale i turisté mohou využít ojedinělý způsob přepravy pomocí úzkokolejky vedoucí dvěma směry, Jindřichův Hradec – Nová Bystřice, Jindřichův Hradec – Obrataň. V letních měsících vyjíždí na cestu i historická parní lokomotiva s dobovými vagóny.

V Jindřichově Hradci je 6 základních škol, Základní umělecká škola, 4 střední školy, Gymnázium Vítězslava Nováka a Vysoká škola ekonomická Praha.

V rámci Jindřichova Hradce je dostatek organizací nabízející volnočasové aktivity pro kolektivy a jednotlivce. Pro dětské zájemce to jsou následující instituce: jednotlivé základní a střední školy, Dům dětí a mládeže, Základní umělecká škola, Sport pro všechny, Tělovýchovná jednota Slovan, Plavecký bazén, Fitko Eden, Lena Team (aerobik), YMCA, YAMAHA, hokejový klub, fotbalový klub, gymnastika, Merkur fitcentrum, Triatlon Vaněk, mimo jiné také pionýr a skaut.

2.2.2. Základní školy v Jindřichově Hradci

Do výzkumného šetření se zapojily 4 základní školy Jindřichova Hradce:

1. základní škola,
2. základní škola,
4. základní škola a
5. základní škola.

1. základní škola

1. základní škola sídlí ve Štítného ulici v centru města mezi náměstím Míru a Masarykovo náměstím. Vyučují se zde děti prvního i druhého stupně - tedy od první až do deváté třídy. Budova školy byla postavena již v roce 1884 a otevření školy se stalo velkou událostí. V 60. a 80. letech minulého století docházelo k několika rekonstrukcím a modernizaci budovy.

V současné době se 1. základní škola zaměřila na podporu mladých hokejistů a rozvrhy žáků všech tříd uzpůsobuje tak, aby mladí hokejisté měli čas navštěvovat hokejové tréninky. Stejnou měrou podporuje na druhém stupni rozšířenou výukou vzdělávání v oboru informatiky. Žáci se učí používat například programový balíček Microsoft Office, upravovat digitální fotografie, nebo se vzdělávají v základech programování.

Škola ale nabízí i jiné volnočasové aktivity. V rámci zdravého vývoje dětí zde nalezneme několik možností sportovních odpoledních aktivit a pro děti je o přestávkách k dispozici i školní dvůr, kde mohou také sportovat. Děti co mají rády zpěv na 1. základní škole mohou zpívat ve sboru NovaDomus, či NovaDomáček pro mladší. Škola se také angažuje prací pro mezinárodní hnutí Stonožka, kde dokonce obdržela titul "Stonožková škola". Na 1. základní škole v posledních letech se vzdělává kolem 300 žáků každým rokem.

2. základní škola

2. základní škola sídlící v Janderově ulici u Husových sadů je jen o několik málo let mladší než 1. základní škola. Svůj provoz zahájila již v roce 1897. I zde se učí žáci všech devíti tříd - celkem se zde letos vzdělává 513 žáků. Třídy jsou rozděleny na dvě až tři v každém ročníku. Díky tomu, že se škola nachází v centru města, je dobře přístupná pro děti z celého Jindřichova Hradce a okolí.

Žáci 1. až 3. třídy s rozšířenou hudební nebo výtvarnou výchovou navštěvují odloučené pracoviště na Základní umělecké škole. Rozvrh hodin je tomu uzpůsoben.

Nabízí také vyžití ve sportu a různých akcích, kterých se žáci účastní. Škola pro své žáky připravila projekt „Dvojka v pohybu“, který zahrnoval 4 dny sportovních aktivit: v říjnu 2014 byl den Zumbi, druhý den Vánoční frisbee, třetí den na jaře v duchu Orientačního

běhu a poslední čtvrtý den v létě den Atletiky. Motivací pro žáky je kolektivní hodnocení. Žáci získávají body z jednotlivých dnů a po ukončení projektu se rozhodne o pořadí tříd. Škola se účastní i různých soutěží pořádané jinými organizacemi: atletická soutěž Pohár rozhlasu s Českou spořitelnou, Dopravní soutěž v oblastním kole, Discgolf (soutěží vybraní žáci všech základních škol proti sobě), Mc Donalds Cup (okresní pohár v minifotbalu) aj.

4. základní škola

4. základní škola byla založena roku 1974. I zde je nabízeno žákům vzdělání ve všech devíti třídách. Avšak pouze první dvě jsou rozdělené do dvou skupin, ostatní jsou otevřené jedenkrát. Zde se projevuje nižší počet žáků, jelikož na sídlišti Vajgar je ještě 5. základní škola, popř. přihlášení žáka v místě zaměstnání rodiče.

Tato škola svým žákům nabízí široký výběr kroužků. Hlavním je Country tance, kde se dívky účastní různých soutěží (např. Česko se hýbe - finále v Praze, Sportem proti drogám v Českém Krumlově) a představují svou sestavu i na zvláštních akcích města (Den železnic). Mezi další zájmové aktivity škola uvádí umělecké a sportovní kroužky, vaření nebo např. práce s papírem. Zástupkyně školy sdělila, že zájem rodičů je docela velký. Kroužky poskytují zdarma, placené jsou materiály do dílny v rozmezí Kč 200-300,- na pololetí a cesty na soutěže.

5. základní škola

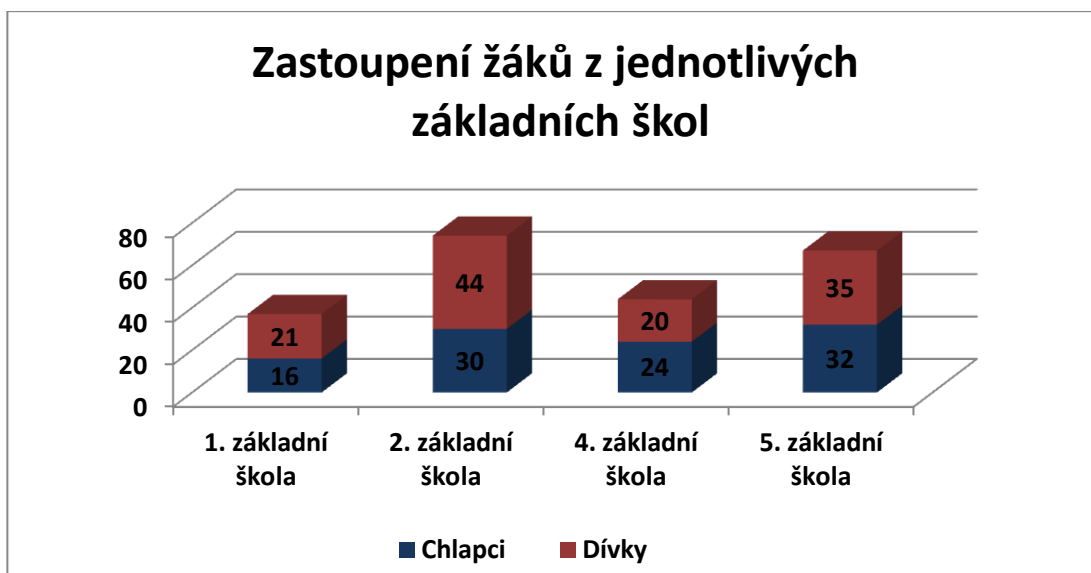
5. základní škola vznikla roku 1982 (nejmladší ze základních škol zapojené do výzkumného šetření) a nachází se také na sídlišti Vajgar, ale na druhém konci než 4. základní škola. Tato škola se skládá vlastně z 6 samostatných budov, které jsou ale průchozí mezi sebou pomocí spojovacích chodeb. Areál školy je velmi rozlehlý a zahrnuje například multifunkční sportovní hřiště, školní dvůr, který je také dopravním hřištěm s nakreslenými přechody, kruhovým objezdem aj.

V minulém roce školu navštěvovalo celkem 468 dětí, které navštěvují 1.-9. třídu. Protože žáků je větší počet, většina ročníků je rozdělena do dvou, někdy i tří tříd. Specializací, nebo spíše zaměřením 5. základní školy je podpora žáků ve sportovních

aktivitách - hlavně v plavání a basketbalu. Malé basketbalisty vyučuje zkušená trenérka a seznámení s tímto sportem začíná rovnou od nejmenších. Pro podporu plavání se plaveckým oddílům uzpůsobuje rozvrh, aby byl čas na přesun do plaveckého bazénu, který je vzdálen od školy 5min pěšky. V těchto sportech žáci školy získávají mnoho úspěchů v regionálním i okresním měřítku. Ale nejenom v rámci plavání a basketbalu. Různé týmy se angažují i v turnajích sportů jako je futsal, stolní tenis (zde například škola organizovala několik turnajů), vybíjená, volejbal a další.

2.2.3. Struktura respondentů

Graf č. 1: Zastoupení dívek a chlapců z jednotlivých základních škol (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

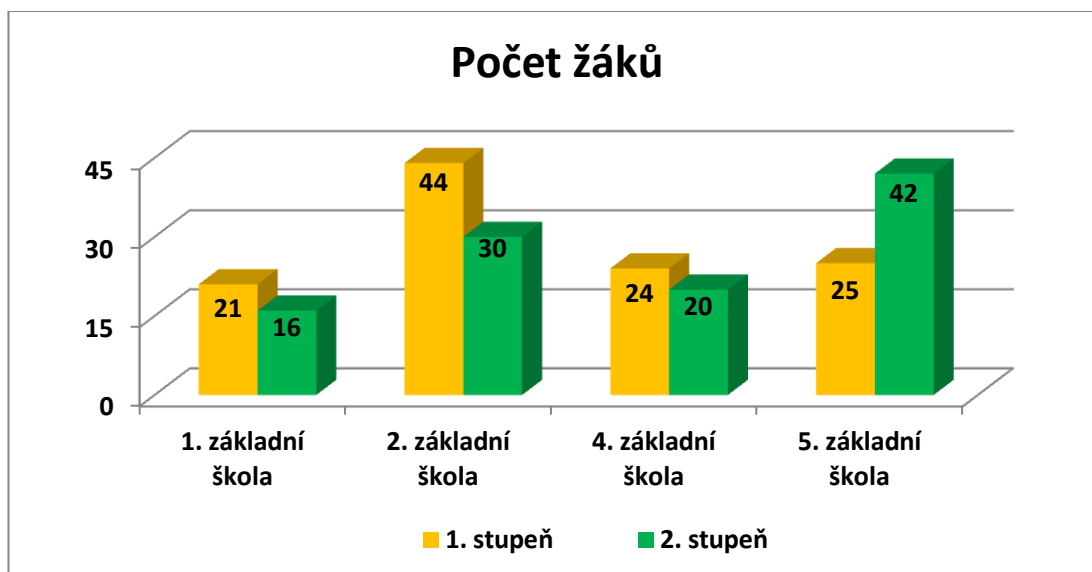

Zdroj: vlastní sběr dat

V tomto a následujícím grafu je znázorněno zastoupení žáků jednotlivých základních škol dle pohlaví a dle navštěvovaného stupně.

Ačkoliv dotazníky byly rozdány v různých třídách a různému zastoupení žáků, v prvním grafu můžeme vidět minimální rozdíl v zastoupení dívek a chlapců v poměru 120:102.

Graf č. 2: Počet žáků prvního a druhého stupně jednotlivých základních škol (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

Zdroj: vlastní sběr dat

Když jsem hovořila se zástupkyněmi, žádala jsem je, aby dotazníky rozdělily přiměřeným počtem žákům prvního a druhého stupně. Domnívám se, že tento požadavek byl v celkovém počtu splněn v poměru 114:108.

Zvláštností jsou stejná čísla u 1., 2. a 4. základní školy.

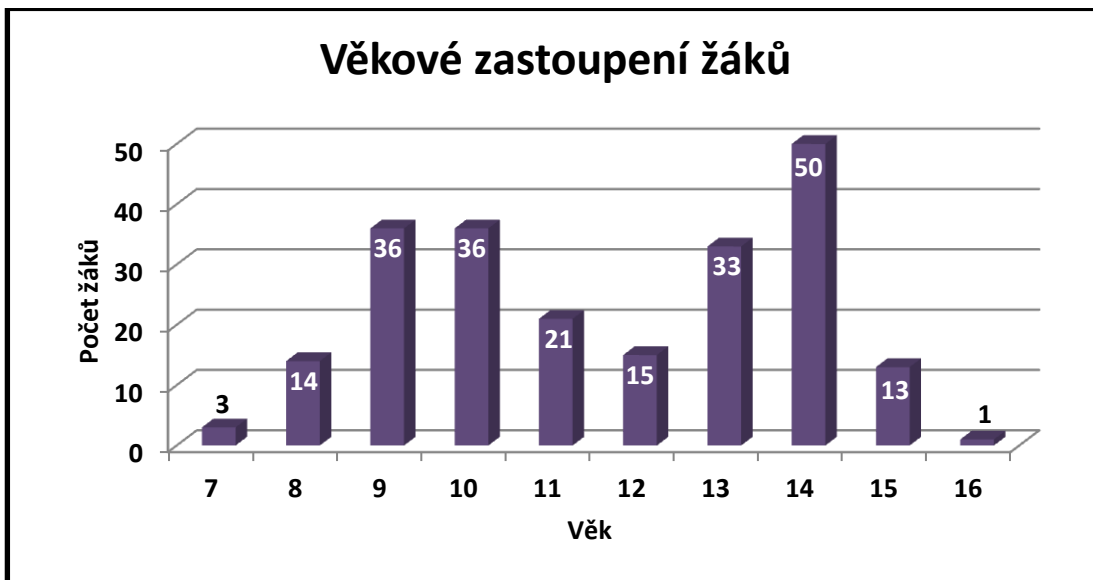
Tabulka č. 2: Bydliště žáka (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

Bydliště	1. zákl. škola	2. zákl. škola	4. zákl. škola	5. zákl. škola	Celkem
Jindř. Hradec	15	45	25	36	121
Okolí	22	29	19	31	101
Celkem	37	74	44	67	222

Zdroj: vlastní sběr dat

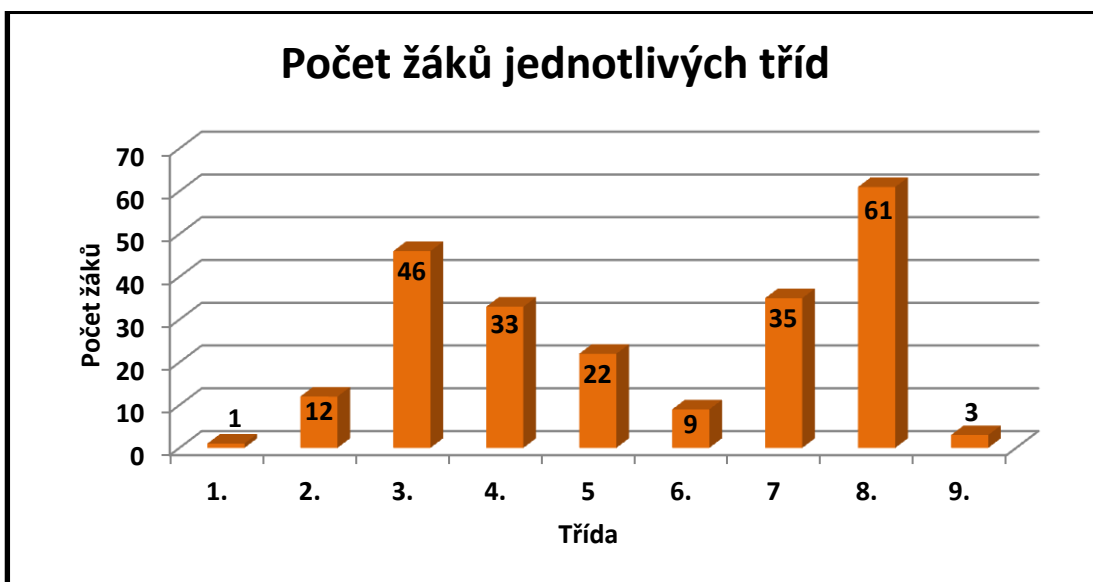
Mezi zjišťovací otázku byl zařazen dotaz, zda žák pochází z Jindřichova Hradce nebo okolí. 121 žáků pochází přímo z města, 101 žáků z okolních obcí.

Graf č. 3: Věkové zastoupení žáků (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

Zdroj: vlastní sběr dat

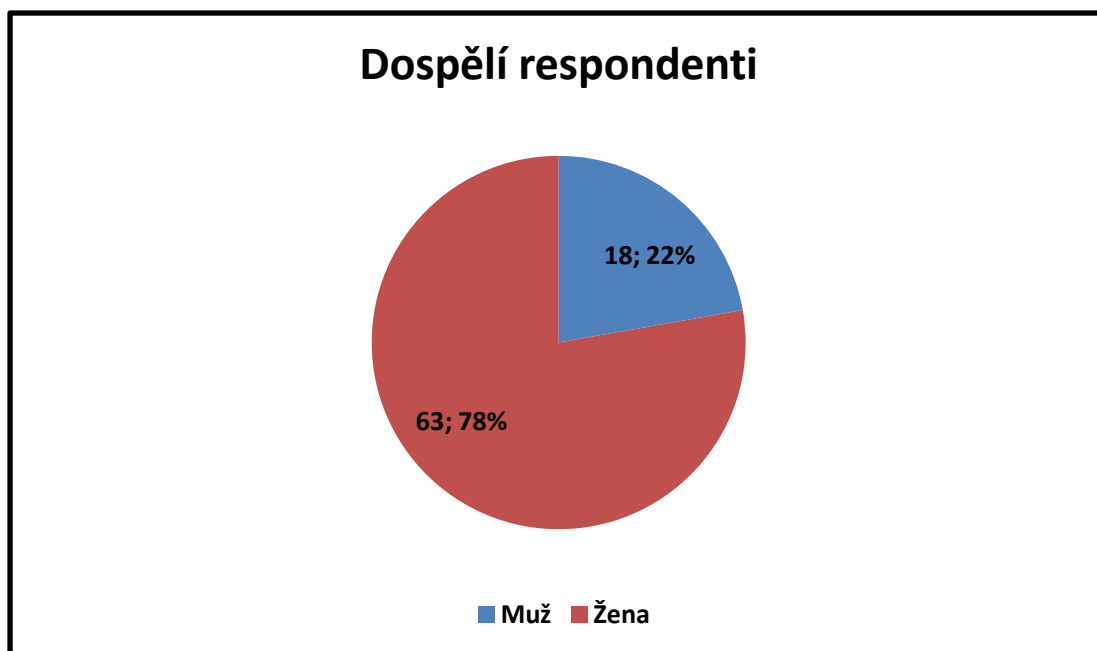
Graf č. 4: Počet žáků jednotlivých tříd (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

Zdroj: vlastní sběr dat

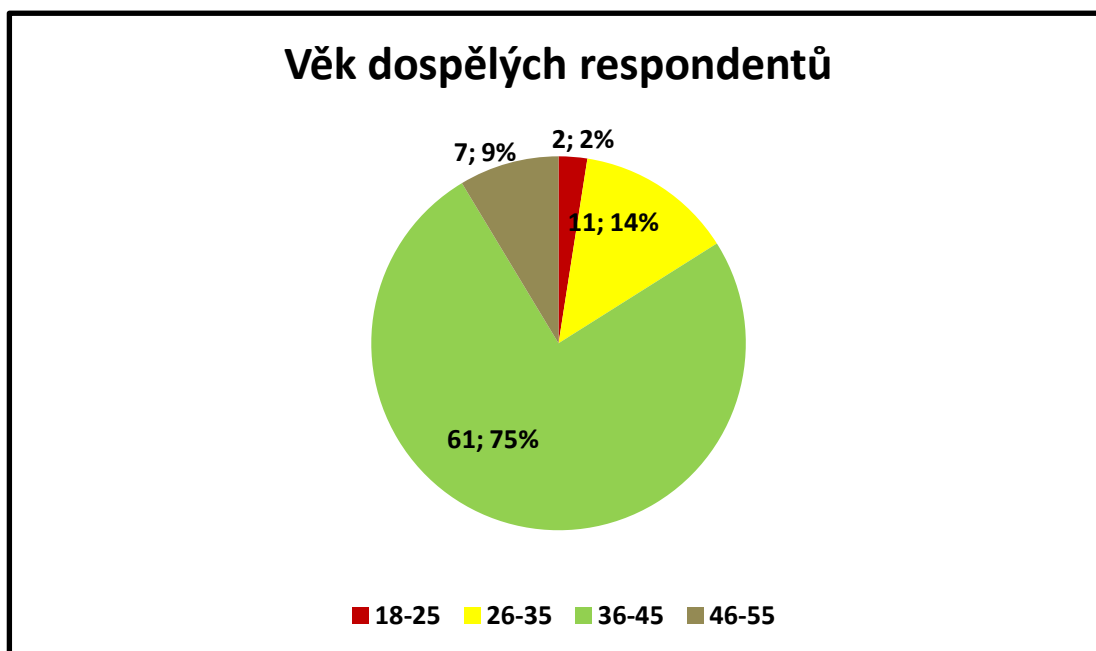
Věkové zastoupení úzce souvisí s počtem žáků v jednotlivých třídách. Zástupkyně měly na výběr, jaké třídy požádají o vyplnění. V celkovém počtu je nejvíce žáků z 3. a 8. třídy, tomu odpovídá věk 9, 10 a 14 let. Naopak nejméně žáků je z 1. a 9. třídy.

Graf č. 5: Struktura vzorku respondentů z řad rodičů podle pohlaví (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 81$, $f_i = 100\%$)

Zdroj: vlastní sběr dat

Graf č. 6: Věk dospělých respondentů (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 81$, $f_i = 100\%$)

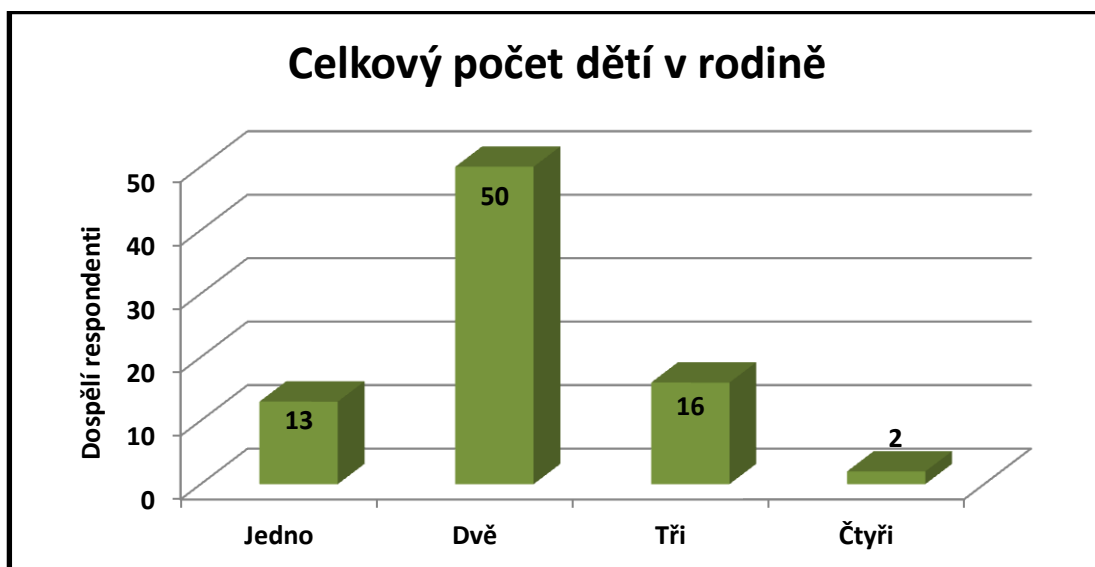

Zdroj: vlastní sběr dat

Děti z 2. základní školy nevyplňovaly dotazník ve třídách, odnášely si je domů. Při té příležitosti jsem je požádala o vyplnění dotazníku pro dospělé respondenty.

V grafu č. 5 převažuje skupina matek, zaujímá 78% z celkového počtu 81. Se 75 % je nejpočetnější věkovou skupinou rozhraní mezi 36 a 45 lety, což znázorňuje graf č. 6.

Graf č. 7: Celkový počet dětí v rodině (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 81$)

Zdroj: vlastní sběr dat

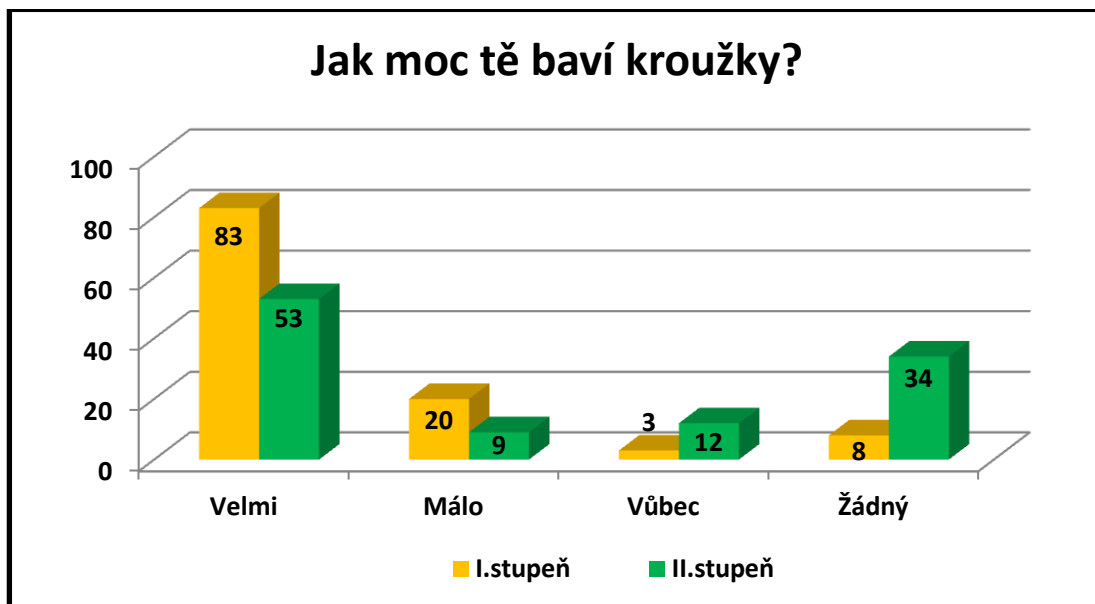
50 dospělých respondentů mají 2 děti. Je to nejpočetnější skupina s 62 %. Naopak v dnešní době se stále méně vyskytují rodiny s větším počtem dětí. V tomto šetření byly pouze 2 rodiny se 4 dětmi.

2.3. Prezentace dílčích výsledků výzkumu

2.3.1. Dotazníkové šetření zaměřené na žáky základních škol

Otázka č. 6: Jak moc tě baví kroužky, které navštěvuješ? Vyber jednu možnost.

Graf č. 8: Jak moc tě baví kroužky? (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

Zdroj: vlastní sběr dat

Základní otázka zní, jak žáci pohlíží na využití svého volného času pomocí zájmových kroužků, zda je vnímají pozitivně a zda samy říkají, že je baví, nebo naopak, a v tom horším případě, že je vůbec nebaví. Proto jsem touto otázkou začala i ve svém výzkumu.

Oblibu v návštěvnosti kroužků žáci prvního stupně hodnotí v celkovém počtu 103 žáků pozitivně, z toho 83 žáků odpovědělo „Velmi“. Pouze 3 žáci prvního stupně odpověděli negativně, ale 8 žáků zvolilo možnost „Nechodím na kroužek“. Nikdy se nelze zavděčit všem. Proto i zde se nemůže očekávat 100% kladných odpovědí. Na základě dotazníků lze však říci, že 90% respondentů prvního stupně hodnotí kroužky kladně.

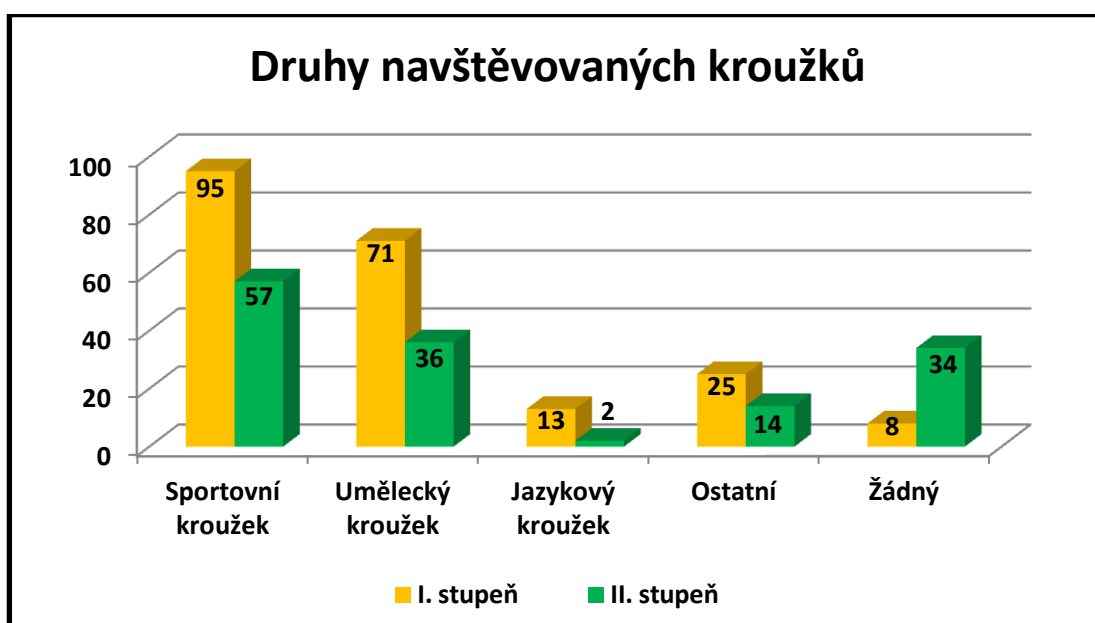
62 žáků, tj. 57%, druhého stupně docházku do kroužků hodnotí kladně, z toho 53 žáků má zájmový kroužek ve velké oblibě. Negativně odpovědělo 12 žáků, za to 34 žáků

nenavštěvuje žádný kroužek. V této skupině vzrostlo procentuální zastoupení nenavštěvování žádného kroužku na 31%.

Z grafu lze vyčíst, že s přibývajícím věkem děti kroužky přestávají bavit, nebo se raději nevěnují žádnému.

7. Jaké kroužky navštěvuješ?

Graf č. 9: Druhy navštěvovaných kroužků

Zdroj: vlastní sběr dat

Všichni respondenti v této otázce mohli uvádět veškeré kroužky, které navštěvují. Otázka byla otevřená, tudíž vzniklo mnoho verzí odpovědí. Respondenti mohli napsat tolik kroužků, kolik jich navštěvují.

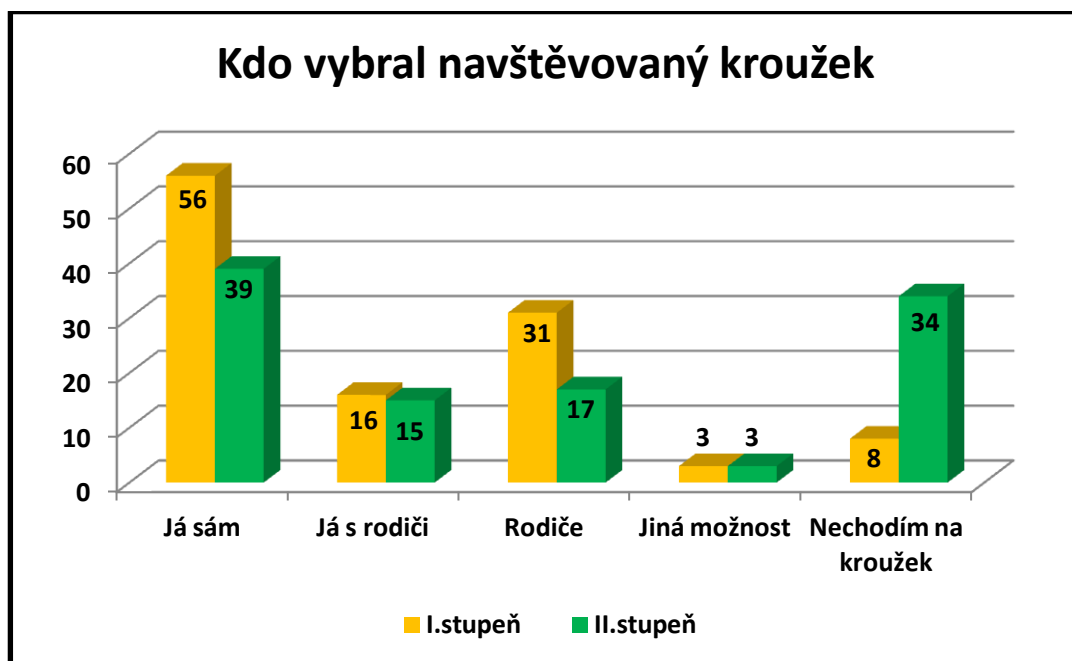
Při zpracování dotazníků jsem vytvořila kategorie: Sportovní, Umělecký, Jazykový kroužek, Ostatní a Žádný. Ve sportovním kroužku jsou zařazeny odpovědi: hokej, fotbal, florbal, plavání, basket, gymnastika, volejbal a další sportovní aktivity. V uměleckém jsou: jakýkoli hudební nástroj, zpěv, výtvarný a dramatický kroužek, v neposlední řadě přednes. Ve skupině ostatní jsou málopočetné odpovědi jako například jezdeckví, PC a TV, skaut nebo šachový kroužek.

Z grafu je zcela patrné, že žáci 1. stupně Jindřichohradeckých základních škol navštěvují v daleko větším měřítku různé zájmové kroužky než žáci druhého stupně. Nejčastěji se jedná o sportovní a umělecké kroužky.

Nastala i situace, že respondenti odpovídali záporně, tedy že nenavštěvují žádný kroužek. Žáků 2. stupně je 3,5 krát více nezapojených do zájmových kroužků oproti žákům prvního stupně. Domnívám se, že důvody několikanásobného rozdílu mezi žáky prvního a druhého stupně jsou zaplnění volného času mladších žáků a zajištění jejich bezpečnosti v odpoledních hodinách na přání rodičů.

8. Kdo ti vybral kroužek, který navštěvuješ?

Graf č. 10: Kdo vybral navštěvovaný kroužek (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 222$)

Zdroj: vlastní sběr dat

Zda žáky kroužek baví, úzce souvisí s otázkou, kdo se podílel na výběru, zda pouze žák, žák s rodičem, nebo naopak rodiče bez předchozí domluvy s dítětem a v poslední řadě někdo z okolí (sourozenec, kamarád, babička,...). Pokládám tuto otázku jako velice důležitou, a proto další v pořadí.

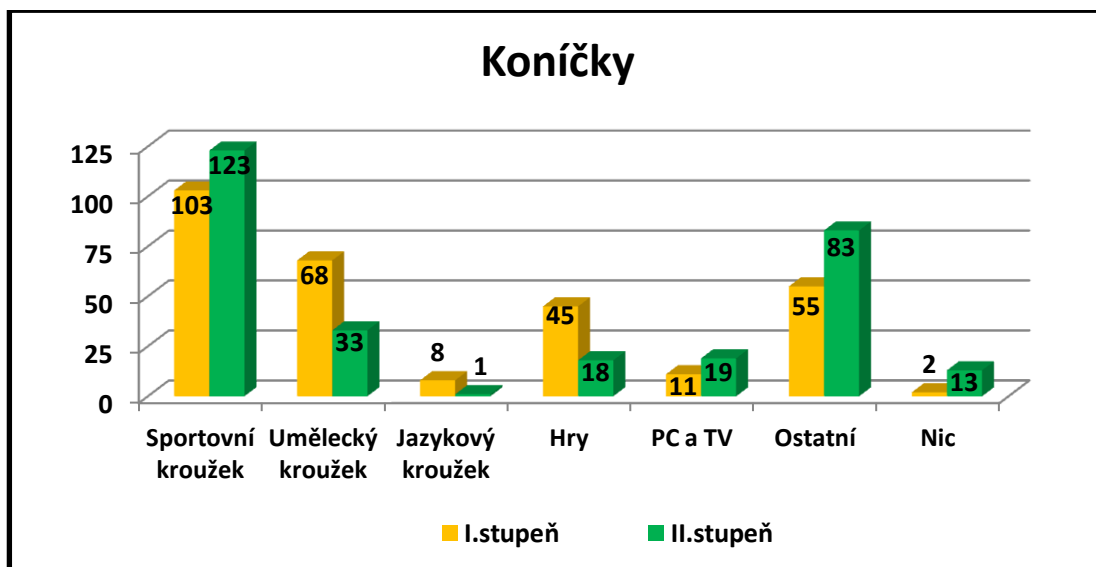
Odpověď, že si žáci zájmový kroužek vybrali sami, převažuje na obou stupních základních škol, 56 žáků na prvním stupni z celkového počtu 114 a 39 žáků na druhém stupni z celkového počtu z 108.

31% žáků druhého stupně nenavštěvuje kroužek žádný (viz otázka č.7). Z toho vyplývá, že mu kroužek nemohl být nikým vybrán. Tato odpověď se stala druhou nejčastěji volenou.

V návaznosti na otázku č. 6 lze říci, pokud si žáci sami vyberou, nebo se na volbě alespoň podílejí, mají tento kroužek o to více rádi. Pro srovnání: 12 žáků 2. stupně odpověděli, že je kroužek nenaplnuje, zároveň tvrdí, že 17 žákům byl vybrán kroužek rodiči.

9. Jaké máš koníčky/zájmy – co rád děláš?

Graf č. 11: Koníčky

Zdroj: vlastní sběr dat

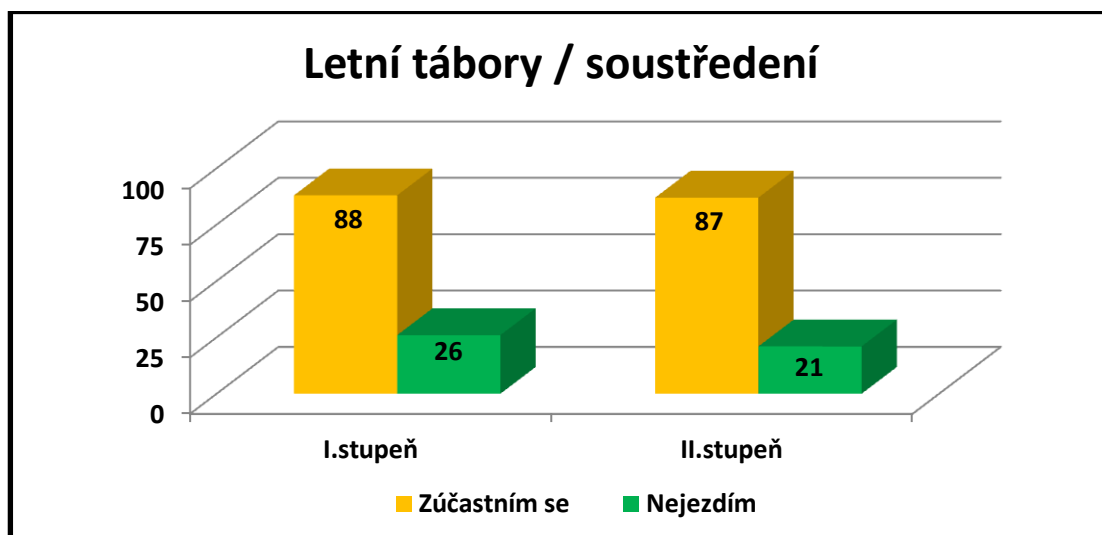
V dotazníku respondenti uváděli většinou více druhů jedné kategorie. Z grafu jasně vyplývá, že nejčastějším koníčkem žáků jsou sportovní aktivity. Na všech zúčastněných základních školách se těmito aktivitám věnují více žáci 2. stupně.

Oproti sportovním aktivitám se uměleckému zájmu zřetelně více věnují žáci 1. stupně. Zájem o společenské a venkovní hry jeví více žáci 2. a 4. základní školy, v obou případech s převahou na 1. stupni (viz tabulka č. 8, s. 61). Jako velmi potěšující faktor lze považovat zájem dítěte o jazykové dovednosti. Bohužel se zde projevuje moderní technika 21. století, tj. trávení volného času u počítače a televize. I v této otázce respondenti z prvního stupně odpověděli 2x a z druhého stupně 13x, že nemají žádný koníček.

Potěšující je fakt, že druhy zájmů žáků základních škol se ve velké míře prolíná s navštěvovanými kroužky (otázka č. 7). Zájmových kroužků je v celkovém počtu jednotlivých kategorií méně. Tento fakt je zřejmý hlavně u sportovních aktivit. Především lze předpokládat žákovo zaměření na konkrétní sport a jeho časové vytížení tréninků.

10. Jezdíš v létě na tábory nebo na soustředění?

Graf č. 12: Letní tábory / soustředění (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i=222$)

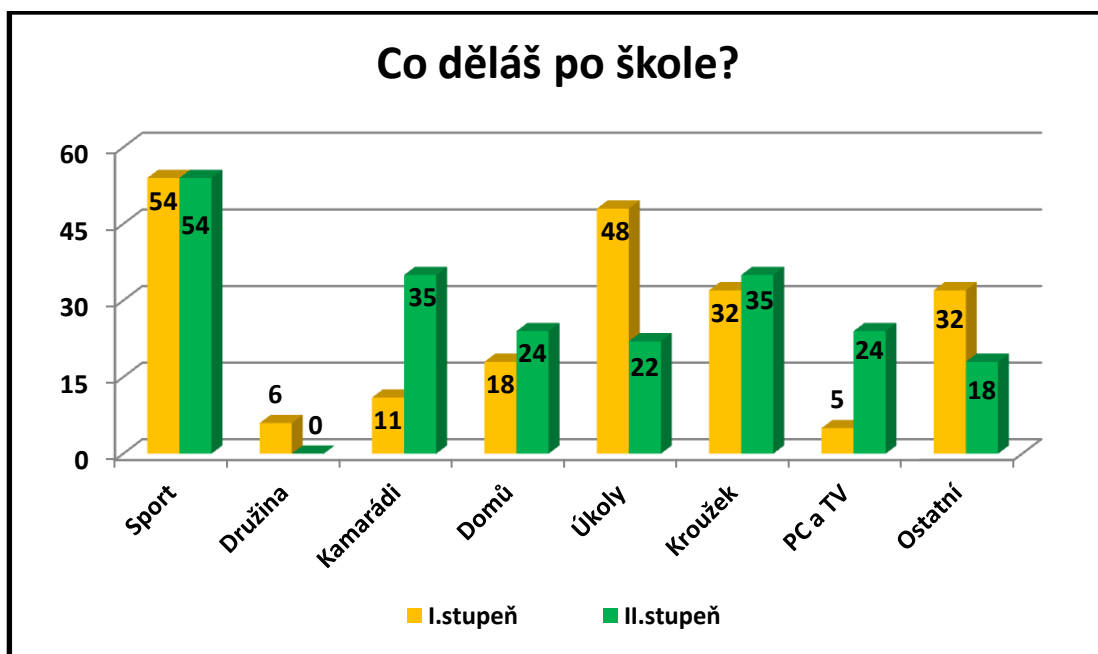
Zdroj: vlastní sběr dat

Velmi milým zjištěním bylo, že žáci prvního a druhého stupně využívají možnosti letních táborů, popř. soustředění. Logickým faktorem s velkým vlivem jsou dvouměsíční letní prázdniny a rodiče nechtějí, aby děti byly doma samy, druhým faktorem jsou

soustředění jednotlivých sportovních klubů. V grafu je hezky vidět, že zde si jsou žáci prvního a druhého stupně rovni. U této otázky sami žáci doplňovali odpověď, že je tyto aktivity velice baví.

11. Co děláš po škole?

Graf č. 13: Co děláš po škole?

Zdroj: vlastní sběr dat

Tuto a následující otázku jsem nechala záměrně otevřenou. Cílem bylo zjištění, jak žáci vnímají svůj volný. Svými nabídnutými možnostmi jsem je nechtěla ovlivňovat. I zde žáci mohli odpovídat více možnostmi.

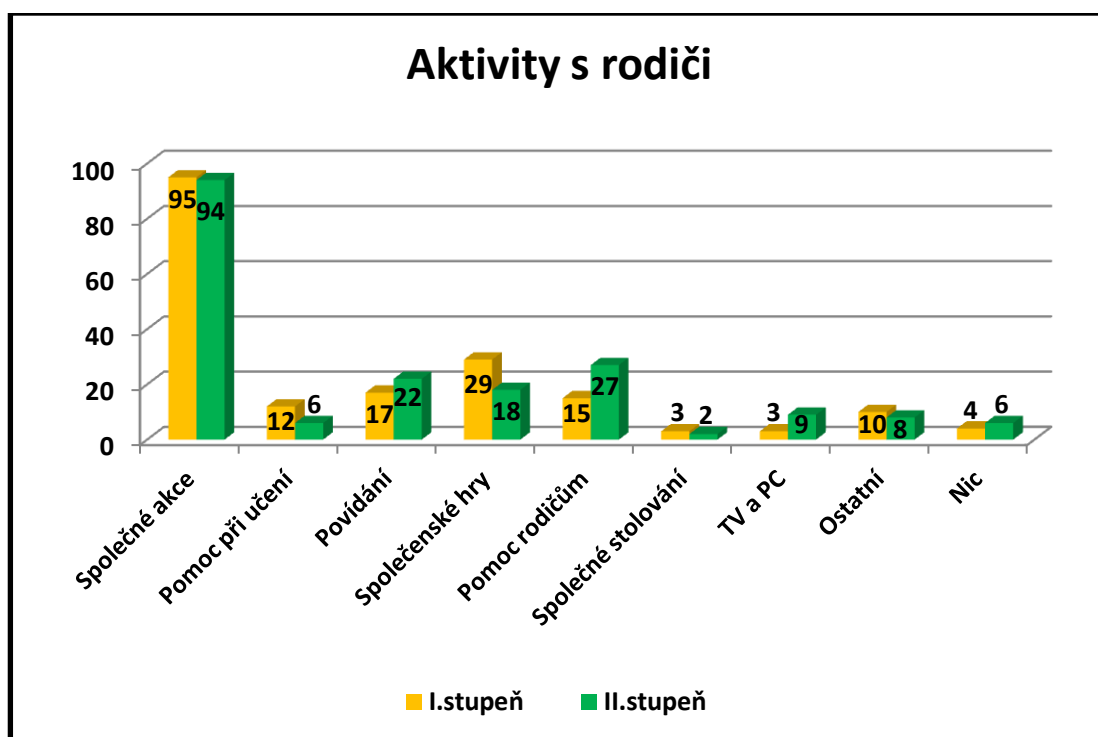
U žáků prvního stupně byly nejčastější odpovědi: různé sportovní aktivity, příprava do školy a kroužky. Pouze u této skupiny respondentů byla jedna z možností „družina“.

Obdobně tomu je u žáků druhého stupně. Svůj volný čas tráví sportem, navštěvují kroužky a tréninky a stejnou měrou zmínili i společné trávení času s kamarády. Zde je již viditelný nárůst pobývání u počítače a televize.

Jedna odpověď mě zaujala: „Jdu do jídelny na oběd.“ Nic dalšího nebylo uvedeno. Je vidět, že každý žák mohl projevit, a také projevil, co cítil jako důležité.

12. Co děláš se svými rodiči?

Graf č. 14: Aktivity s rodiči

Zdroj: vlastní sběr dat

Cílem této otevřené otázky byla žákova spontánní odpověď. Nejčastěji žáci obou stupňů odpovídali v kategorii společné akce, kde jsou zařazené společné výlety, dovolená, různé sportovní vyžití. Mezi další tři vícečetné odpovědi patří: společenské hry, pomáhání v domácnosti a na zahradě, ale také povídání si.

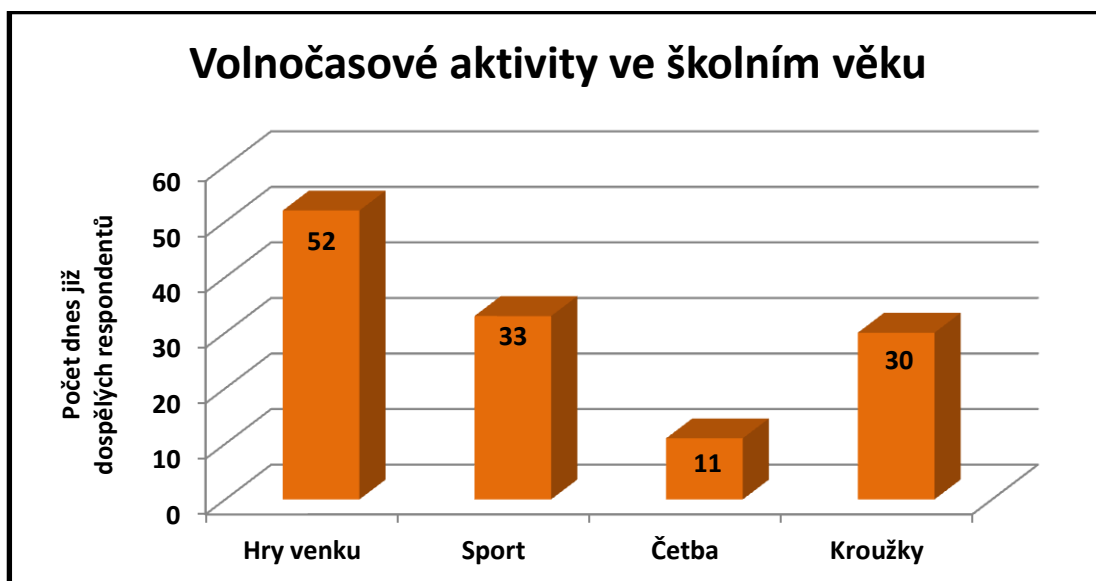
Početné odpovědi „Povídáme si“ a s menším počtem, přesto zmíněné „Společně večeříme“ mě potěšily. Naopak negativní odpovědi „Hádáme se“, „Nemají čas“, „Nic moc“ jsou smutné. V pěti případech děti odpověděly pouze „Jezdíme na dovolenou“.

Na základě dotazníkové šetření lze říci, že děti vnímají zapojení rodičů, ať už se jedná o sport, výlety nebo vzájemnou komunikaci, která patří mezi nejvýznamnější vlivy vývoje dítěte.

2.3.2. Dotazníkové šetření zaměřené na dospělé respondenty

Otázka č. 1: Jak jste trávil svůj volný čas, když jste byl žákem na základní škole?

Graf č. 15: Volnočasové aktivity dospělých respondentů ve školním věku

Zdroj: vlastní sběr dat

Otázka byla otevřená a byla tak ponechána volnost respondentům v jejich odpovědích. Nezůstalo pouze u jedné.

Po zpracování odpovědí vznikly 4 kategorie: Hry venku (př. hřiště, s kamarády venku, v přírodě, venku před domem), Sport (sportovní aktivity, výlety), Četba a Kroužky (sportovní, jazykové, umělecké, pionýr). Nikdo z dospělých respondentů nevedl zápornou odpověď.

Dospělí respondenti ve svém školním věku trávili svůj volný čas odlišně. Jako nejčastější varianta byla kategorie Hry venku. V dotaznících několikrát zaznělo: „Byli jsme venku a bez mobilu“, „Celý den jsme si hráli venku s kamarády“, „V přírodě“ apod. Druhou nejčastější odpovědí byly různé druhy sportu a kroužky. Jako poslední možnost uváděli Četbu.

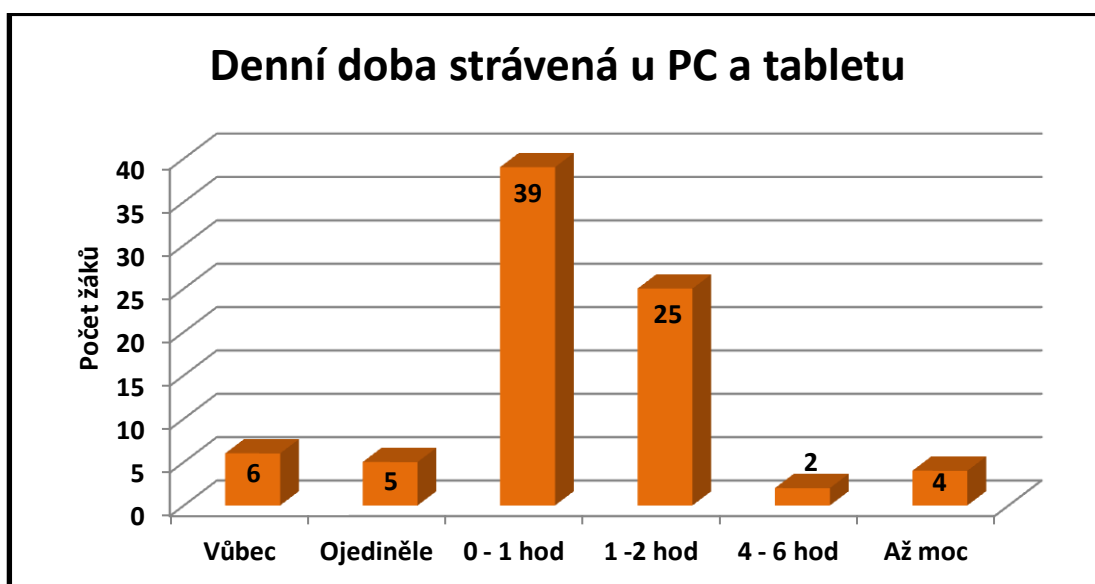
Otázka č. 2: Jakým způsobem podporujete/byste podporoval Vy své děti?

U této otázky byly velice různorodé odpovědi. Nejčastěji se opakovala *podpora psychická a finanční*, dále pak *vedení ke sportu a přírodě*. Na sebe navazující odpovědi se týkají hlavně *kroužků*: respondent *hovoří a domlouvá se s dítětem na výběru*, následně jej musí uhradit, *doprovází dítě na tréninky*, jezdí na závody jako doprovod.

Zazněla i odpověď „*snažím se jít příkladem,*“ nebo „*musím usměřňovat, příliš mnoho zájmů a málo času,*“ a jednoduchá, ačkoliv obsáhlá odpověď „*maximálně*“.

Otázka č. 3: Jak často tráví Vaše děti svůj volný čas u počítače, popř. u tabletu?

Graf č. 16: Denní doba strávená u PC a tabletu (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 81$)

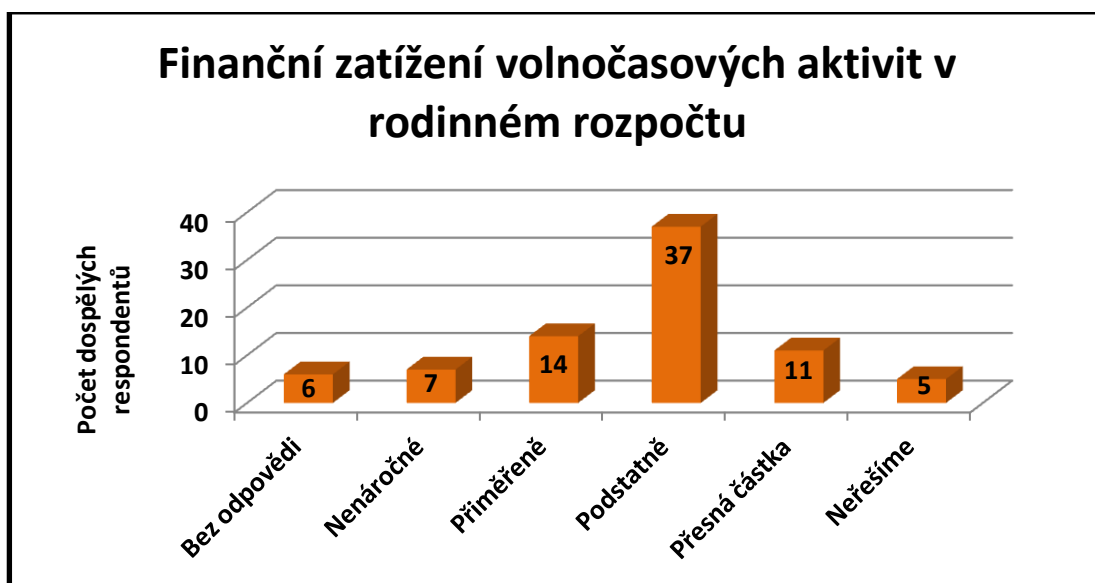
Zdroj: vlastní sběr dat

Zajímalo mě, jak shledávají rodiče strávený čas svých dětí u počítače, popř. u tabletu. Pro porovnání v grafu jsem zanechala veškeré možnosti, které se vyskytly.

Nejčastější odpovědi byly maximálně jedna hodina, a to 39x, následuje maximální doba 2 hodin. V grafu lze najít oba protipóly, možnost Vůbec 6krát a odpověď Až moc 4x.

Otázka č. 4: Jak se celková částka za volnočasové aktivity dětí projevuje v rodinném rozpočtu?

Graf č. 17: Finanční zatížení volnočasových aktivit v rodinném rozpočtu (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 81$)

Zdroj: vlastní sběr dat

Volnočasové aktivity (kroužky, tábory, vybavení, startovné, cestovné) se staly pro rodinný rozpočet nedílnou součástí. Dospělí respondenti nejčastěji odpovídali, že finance rodiny jsou podstatně ovlivněny. Jak sami respondenti uvádí, hlavním důvodem je nárazová platba většiny kroužků najednou – září. Uvědomují si však, že se jedná o důležitý výdaj, se kterým je zapotřebí počítat a šetřit na něj.

Někteří respondenti uvedli přesnou částku: 1x 6.000,-, 2x 10.000,-, 3x 15.000,-, 4x 20.000,- a 1x 30.000,-. U největší částky respondent uvedl, že 1/3 částky tvoří letní tábory.

Jedna maminka napsala: „Nic levného, ale zaměstnané dítě = spokojené dítě. ☺“

2.4. Závěry praktické části

Výzkumný předpoklad č. 1: Žáci prvního stupně navštěvují více zájmových kroužků než žáci druhého stupně.

Výzkumný předpoklad je potvrzen. Žáci prvního stupně navštěvují více zájmových kroužků. Nejmladší respondenti odpovídali v otázce č. 7 ve všech kategoriích početněji oproti starším žákům. Jednotlivá data jsou pro přehlednost uvedena v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Rozdíl návštěvnosti zájmových kroužků žáků prvního a druhého stupně

Aktivita	I. stupeň	II. stupeň
Sportovní kroužek	95	57
Umělecký kroužek	71	36
Jazykový kroužek	13	2
Ostatní	25	14
Celkem	204	109

Zdroj: vlastní šetření

106 žáků prvního stupně dochází do různých zájmových kroužků v celkovém počtu 204. Zbýlých 8 žáků uvedlo, že nenavštěvují žádný kroužek.

Ze 108 respondentů druhého stupně navštěvuje kroužky 74 žáků, a to v celkovém počtu 109.

Jak vyplývá i z odpovědí od rodičů u otázky č. 2, chtějí své děti maximálně podporovat a nabídnout jim prostor pro zjištění, co děti baví a co chtějí samy dělat. Také uznali, že zaměstnané dítě je spokojené dítě.

Výzkumný předpoklad č. 2: Většina respondentů – žáků 1. stupně uvede, že zájmové kroužky, které navštěvují, se shodují s jejich koníčky.

Výzkumný předpoklad je potvrzen. Dotazníkové šetření potvrdilo podobnost odpovědí. Data shromážděná výzkumem u otázek č. 7 a č. 9. jsou k rychlému porovnání uvedena v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4: Podobnost zájmových kroužků a koníčků žáků prvního stupně

Aktivita	I. stupeň	
	kroužky	koníčky
Sportovní	95	103
Umělecká	71	68
Jazyková	13	8

Zdroj: vlastní šetření

Zde je patrné, že bychom měli trávit volný čas tak, aby nás uspokojoval a naplňoval.

Výzkumný předpoklad č. 3: Většina respondentů – žáků 2. stupně uvede, že zájmové kroužky, které navštěvují, se shodují s jejich koníčky.

Výzkumný předpoklad potvrzen. I žáci druhého stupně odpovídali v otázce č. 7 a č. 9 obdobně, jak vypovídá tabulka č. 5.

Tabulka č. 5: Podobnost zájmových kroužků a koníčků žáků druhého stupně

Aktivita	II. stupeň	
	kroužky	koníčky
Sportovní	57	123
Umělecká	36	33
Jazyková	2	1

Zdroj: vlastní šetření

Odpovědi uvedené v otázce č. 11 dokazují, že 35 žáků druhého stupně po škole navštěvuje kroužky. Většina těchto žáků doplnilo odpověď, že jsou svými tréninky v týdnu plně vytíženi. Z toho důvodu by další sportovní kroužek nezvládli. Ostatní druhy sportu provozují ve zbylém volném čase. Tato skutečnost potvrzuje rozdíl v takovém rozsahu v tabulce č. 5 u sportovních aktivit.

Výzkumný předpoklad č. 4: Všichni respondenti – žáci uvedou, že volný čas, který tráví s rodiči, je pro ně pozitivní.

Výzkumný předpoklad je zamítnut. Bohužel ne všechny děti vnímají volný čas s rodiči pozitivně. Jak je již napsáno výše u otázky č. 12, děti uvedly také odpovědi „Nic“, nebo uvedly pouze „Jezdím s nimi na dovolenou“, nebo v horším případě „Hádáme se“, „Nemají čas“ a „Nic moc“.

Ve velké míře však žáci prvního i druhého stupně uskutečňují s rodiči různé výlety, sportovní aktivity, nebo si „jen“ povídají. Dva mladší žáci napsali: „Povídáme si. Rodiče mi neustále říkají, že komunikace je velice důležitá,“ a „Hodně se nasmějeme“.

Výzkumný předpoklad č. 5: Většina respondentů – žáků bude uvádět jiné prioritní zájmové aktivity, než respondenti z řad rodičů

Výzkumný předpoklad je potvrzen. Mladší i dospělí respondenti se ve svém dotazníku v některých odpovědích částečně shodují, u ostatních naopak jsou vidět větší rozdíly.

Aby bylo možné porovnat obě skupiny respondentů, budou čísla uvedena v procentuálním zastoupení v tabulce č. 6. V celkovém počtu se zúčastnilo 222 žáků prvního a druhého stupně a 81 rodičů.

Tabulka č. 6: Rozdíl odpovědí dětí a rodičů u volnočasových aktivit po škole

Aktivita	Respondenti			
	žáci		rodiče	
Sport	108	49%	33	41%
Kroužky	67	30%	30	37%
Kamarádi	46	21%	52	64%
Četba	10	5%	11	14%
PC a TV	29	13%	0	0%

Zdroj: vlastní šetření

V tabulce č. 6 lze vidět, že kategorie Sport a Kroužky mají podobné procentuální hodnoty. Velký rozdíl nastává v kategorii Kamarádi, kde rodiče z 64% z celkového počtu

respondentů uvádí, že venku se svými přáteli pobývali většinu volného času. Dále pak oproti dětem 14% rodičů odpovědělo Četbu a žádný rodič nevedl trávení volného času u počítače, popř. u televize. Můžeme říci, že počítačové hry ještě před pár lety nebyly tolik rozšířeny.

3. Závěr

Ráda bych zmínila, jak probíhaly počátky výzkumného šetření. Po vytištění dotazníků jsem navštívila jednotlivé základní školy, přesněji jsem byla ve čtyřech: První, Druhá, Čtvrtá a Pátá základní škola. Při příchodu do škol jsem byla vždy poslána k zástupkyním. Ráda bych všem poděkovala za pomoc, jelikož mi ochotně věnovaly čas, kdy jsem jim vysvětlila, oč se jedná. Neměla jsem úplnou představu, ale domnívala jsem se, že půjdu s učitelem přímo do třídy, kde žákům vysvětlím důvod dotazníku, zodpovím jejich otázky a počkám na vyplnění. Z několika hledisek tahle domněnka byla mylná. Do třídy cizí osobu nepouštějí a za druhé v jedné škole chtěla paní zástupkyně povolení od rodičů k vyplnění dotazníku dětmi. Samy zástupkyně škol mi nabídly, že dotazníky rozdají učitelé v hodinách. Nechala jsem natisknout dostatečný počet dotazníků, které jsem nechala u zástupkyň a ty je rozdaly s informacemi a prosbou o vyplnění. Po domluvě jsem se zastavila na konci týdne pro vyplněné dotazníky. Do škol jsem odevzdala celkem 280 dotazníků a očekávala jsem alespoň 65%-tní návratnost. Žáci vyplnili a zpět odevzdali 222 dotazníků, tj. 79 %.

V současné době informačních technologií a sociálních sítí jsem očekávala v odpovědích žáků, že budou trávit více času na počítači, popř. tabletu. Otázkou je, zda si trávený čas u počítače vůbec neuvědomují, nebo zda ho opravdu nepoužívají.

Na základě odevzdaných dotazníků jsem zjistila, že děti využívají zájmové kroužky z již zmíněných organizací. Nabídka je velmi pestrá a děti s rodiči mají z čeho vybírat.

Pro získání dalších informací by bylo vhodné udělat průzkum v jednotlivých organizacích v Jindřichově Hradci pro zjištění:

- zájmu a skutečného naplnění jednotlivých kroužků,
- pestrost nabídky,
- cenovou nabídku a
- časovou náročnost.

Správné využití volného času slouží jako jedna z prevencí sociálně patologických jevů. Rodiče si tento fakt uvědomují a vedou své děti ke sportu, podporují je psychicky,

finančně a snaží se jít příkladem. Dotazované děti, až na malou skupinu, svůj volný čas tráví smysluplně, podílejí se na výběru, zajímají se, baví je to, co dělají. Lze tedy říct, že je volnočasové aktivity naplňují.

Nelze opomenout společné působení zájmu dítěte a možnosti rodičů, ať už se jedná o časové nebo finanční faktory. Někteří rodiče jsou pracovní velmi vytížení, aby zajistili dostatečný příjem financí do rodinného rozpočtu. S částkou určenou na volnočasové aktivity a výdaje s nimi spojené se musí dopředu počítat, v některých případech i našetřit, jelikož, jak říkají sami rodiče, jedná se zpravidla o měsíc září, kdy se platí většina kroužků.

I přes dnes někdy až stresující způsob života dospělých, však ve většině případů nijak nepoznamenává společně trávený čas se svými dětmi, které si tento čas s rodiči vybavují a hodnotí v mnoha případech pozitivně.

Seznam zdrojů

Knižní literatura:

- [1] DVOŘÁČEK, J. *Základy pedagogiky*. Praha, 1999. 212 s. ISBN 80-7079-431-3

- [2] FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 224 s., ISBN 978-80-247-2781-3

- [3] HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: Trendy pedagogiky volného času*. 2. akt. Vydání. Portál 2011. 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7

- [4] HOFBAEUR, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. ISBN: 978-80-7394-240-3

- [5] KALOČOVÁ, B. *Volný čas a jeho vliv na děti staršího školního věku*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jana Krátká, Ph.D.

- [6] OCHRANA, F. *Metodologie vědy: Úvod do problému*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1609-4

- [7] PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6

- [8] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. – Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008. 468 s. ISBN 978-80-246-0956-0

Internetové zdroje:

- [I] SOCHNA, V. *Základní informace*. [online 2015-06-13, 8:11] dostupné na:
<http://www.jh.cz/cs/mesto/zakladni-informace-2.html>
- [II] *Informace o 1. Základní škole*. [online 2015-06-23, 22:50] dostupné na:
<http://www.1zs.jhnet.cz/new/>
- [III] *Informace o 2. Základní škole*. [online 2015-06-24, 11:20] dostupné na:
<http://www.2zsjh.cz/>
- [IV] *Informace o 4. Základní škole*. [online 2015-06-24, 13:10] dostupné na:
<http://www.arpa-net.cz/4zsjh/index>
- [V] *Informace o 5. Základní škole*. [online 2015-06-24, 15:00] dostupné na:
<http://www.5zs.jhnet.cz/>

Seznam grafů

Graf č. 1: Zastoupení dívek a chlapců z jednotlivých základních škol	32
Graf č. 2: Počet žáků prvního a druhého stupně jednotlivých základních škol	33
Graf č. 3: Věkové zastoupení žáků	34
Graf č. 4: Počet žáků jednotlivých tříd	34
Graf č. 5: Struktura vzorku respondentů z řad rodičů podle pohlaví.....	35
Graf č. 6: Věk dospělých respondentů	35
Graf č. 7: Celkový počet dětí v rodině.....	36
Graf č. 8: Jak moc tě baví kroužky?	37
Graf č. 9: Druhy navštěvovaných kroužků.....	38
Graf č. 10: Kdo vybral navštěvovaný kroužek	39
Graf č. 11: Koníčky.....	40
Graf č. 12: Letní tábory / soustředění	41
Graf č. 13: Co děláš po škole?	42
Graf č. 14: Aktivity s rodiči	43
Graf č. 15: Volnočasové aktivity dospělých respondentů ve školním věku.....	44
Graf č. 16: Denní doba strávená u PC a tabletu	45
Graf č. 17: Finanční zatížení volnočasových aktivit v rodinném rozpočtu.....	46

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Školní zralost dítěte	11
Tabulka č. 2: Bydliště žáka.....	33
Tabulka č. 3: Rozdíl návštěvnosti zájmových kroužků žáků prvního a druhého stupně .	47
Tabulka č. 4: Podobnost zájmových kroužků a koníčků žáků prvního stupně	48
Tabulka č. 5: Podobnost zájmových kroužků a koníčků žáků druhého stupně.....	48
Tabulka č. 6: Rozdíl odpovědí dětí a rodičů u volnočasových aktivit po škole	49
Tabulka č. 7: Zastoupení dívek a chlapců z jednotlivých základních škol	
Tabulka č. 8: Počet žáků prvního a druhého stupně jednotlivých základních škol	
Tabulka č. 9: Jak moc tě baví kroužky?	
Tabulka č. 10: Druhy navštěvovaných kroužků	
Tabulka č. 11: Kdo vybral navštěvovaný kroužek	
Tabulka č. 12: Koníčky / zájmy	
Tabulka č. 13: Letní tábory / soustředění	
Tabulka č. 14: Co děláš po škole	
Tabulka č. 15: Aktivity s rodiči	

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro děti	
Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče	
Příloha č. 3–11: Tabulka č. 7–15	

Příloha č. 1: Dotazník pro děti

1. Jsi holka nebo kluk?

2. Kolik je ti let?

3. Do jaké základní školy chodíš?

4. Jakou třídu navštěvuješ?

5. Bydlíš v Jindřichově Hradci? Ano x Ne

6. Jak moc tě baví kroužky, které navštěvuješ? Vyber jednu možnost.

Velmi Málo Vůbec Nechodím na kroužek

7. Jaké kroužky navštěvuješ? (Pokud nenavštěvuješ žádný kroužek, neodpovídej)

8. Kdo ti vybral kroužek, který navštěvuješ?

Já sám Já s rodiči Rodiče Jiná možnost: _____ Nechodím na kroužek

9. Jaké máš koníčky/zájmy – co rád děláš?

10. Jezdíš v létě na tábory nebo na soustředění?

Ano Ne

11. Co děláš po škole?

12. Co děláš se svými rodiči?

Příloha č. 2: Dotazník pro rodiče

Dobrý den,

jmenuji se Zdeňka Křikavová a jsem studentka pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Píši bakalářskou práci na téma: Využití volného času - Různé pohledy žáků I. a II. stupně základní školy, specifikováno na město Jindřichův Hradec. Následně budu srovnávat využití volného času Vás a dnešních dětí.

Velice Vás prosím o chvilku Vašeho času a vyplnění dotazníku. Moc Vám děkuji za pomoc. V případě, že byste rádi věděli výsledek dotazníkového šetření, napište mi zde Váš email.

Pohlaví rodiče: muž žena
Věková kategorie: 18-25 26-35 36-45 46-55 56-65
Počet dětí v rodině: 0 1 2 3 4 více: _____

1. Jak jste trávil svůj volný čas, když jste byl žákem na základní škole?
2. Jakým způsobem podporujete/byste podporoval Vy své děti?
3. Jak často tráví Vaše děti svůj volný čas u počítače, popř. u tabletu?
4. Jak se celková částka za volnočasové aktivity dětí projevuje v rodinném rozpočtu?

Příloha č. 3: Tabulka č. 7: Zastoupení dívek a chlapců z jednotlivých základních škol

	Dívky			Chlapci			Celkem žáků
	absolutní hodnoty	relativní hodnoty		absolutní hodnoty	relativní hodnoty		
		skupiny	celkem		skupiny	celkem	
1. zákl. škola	21	18 %	9 %	16	16 %	7 %	37
2. zákl. škola	44	37 %	20 %	30	29 %	14 %	74
4. zákl. škola	20	16 %	9 %	24	24 %	11 %	44
5. zákl. škola	35	29 %	16 %	32	31 %	14 %	67
Celkem	120	100 %	54 %	102	100 %	46 %	222

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 4:

Tabulka č. 8: Počet žáků prvního a druhého stupně jednotlivých základních škol

	1. stupeň			2. stupeň			Celkem žáků
	absolutní hodnoty	relativní hodnoty		absolutní hodnoty	relativní hodnoty		
		skupiny	celkem		skupiny	celkem	
1. zákl. škola	21	18 %	9 %	16	15 %	7 %	37
2. zákl. škola	44	39 %	20 %	30	27 %	14 %	74
4. zákl. škola	24	21 %	11 %	20	19 %	9 %	44
5. zákl. škola	25	22 %	11 %	42	39 %	19 %	67
Celkem	114	100 %	51 %	108	100 %	49 %	222

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 5: Tabulka č. 9: Jak moc tě baví kroužky?

	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Velmi	16	6	22	37	20	60	16	8	27	14	19	40
Málo	4	3	10	5	2	7	5	1	6	6	3	11
Vůbec	1	0	1	0	2	2	0	3	4	2	7	14
Žádný	0	7	4	2	6	5	3	8	7	3	13	2
celkem	21	16	37	44	30	74	24	20	44	25	42	67

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 6: Tabulka č. 10: Druhy navštěvovaných kroužků

Kroužek	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Sportovní kroužek	14	8	22	48	17	65	10	10	20	23	22	45
Umělecký kroužek	11	5	16	25	18	43	19	5	24	16	8	24
Jazykový kroužek	0	0	0	7	1	8	2	0	2	4	1	5
Ostatní	2	3	5	13	6	19	1	2	3	9	3	12

Nic	2	6	8	0	8	8	2	9	11	4	11	15
-----	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---	----	----

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 7: Tabulka č. 11: Kdo vybral navštěvovaný kroužek

	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Já sám	13	3	16	28	7	35	13	8	21	2	21	23
Já s rodiči	4	3	7	0	10	10		1	1	12	1	13
Rodiče	4	2	6	14	6	20	7	2	9	6	7	13
Jiná možnost	0	1	1	0	1	1	1	1	2	2	0	2
Nechodím na kroužek	0	7	7	2	6	8	3	8	11	3	13	16
Celkem	21	16	37	44	30	74	24	20	44	25	42	67

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 8: Tabulka č. 12: Koníčky / zájmy

Koníčky	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Sportovní kroužek	16	20	36	35	45	80	19	21	40	33	37	70
Umělecký kroužek	12	4	16	30	20	50	8	4	12	18	5	23
Jazykový kroužek	1	0	1	2	1	3	4	0	4	1	0	1
PC a TV	0	3	3	2	3	5	3	5	8	6	8	14
Hry	5	2	7	19	9	28	20	6	26	1	1	2
Ostatní	3	11	14	13	28	41	11	25	36	28	19	47

Nic	0	2	2	0	4	4	1	3		1	4	5
-----	---	---	---	---	---	---	---	---	--	---	---	---

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 9: Tabulka č. 13: Letní tábory / soustředění

Letní tábory	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Zúčastním se	15	12	27	38	25	63	16	14	30	19	36	55
Nejezdím	6	4	10	6	5	11	8	6	14	6	6	12
Celkem	21	16	37	44	30	74	24	20	44	25	42	67

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 10: Tabulka č. 14: Co děláš po škole

Činnost	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Sport	10	3	13	15	20	35	15	13	28	14	18	32
Družina	0	0	0	4	0	4	2	0	2	0	0	0
Kamarádi	4	4	8	4	15	19	0	6	6	3	10	13
Domů	3	6	9	10	6	16	2	5	7	3	7	10
Úkoly	8	2	10	12	5	17	13	5	18	15	10	25
Kroužek	4	2	5	19	8	27	1	7	8	8	18	26
PC a TV	1	1	2	1	5	6	1	4	5	2	14	16
Ostatní	3	3	6	11	8	19	6	3	9	12	4	16

Zdroj: vlastní sběr dat

Příloha č. 11: Tabulka č. 15: Aktivity s rodiči

Aktivity	1.základní škola			2.základní škola			4.základní škola			5.základní škola		
	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem	I.stupeň	II.stupeň	celkem
Společné akce	15	6	21	45	41	86	8	15	23	27	32	59
Pomoc při učení	3	2	5	4	1	5	3	0	3	2	3	5
Povídání	2	1	3	11	7	18	2	4	6	2	10	12
Společenské hry	6	3	9	12	7	19	8	6	14	3	2	5
Pomoc rodičům	5	1	6	5	3	8	2	7	9	3	16	19
Společné stolování	0	0	0	2	0	2	1	0	1	0	2	2
TV a PC	2	3	5	1	2	3	0	0	0	0	4	4
Ostatní	1	1	2	0	0	0	2	3	5	7	4	11
Nic	1	2	3	0	1	1	3	1	4	0	2	2

Zdroj: vlastní sběr dat